

WADKA

1977

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1977 LETO XXI. ŠTEV. 1

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

K A Z A L O

Saša Martelanc: Pogumno v enaindvajseto leto . . .	1
Lucien Ducass: Potres	
Alojz Rebula: Vladimir Truhlar v krajini Absolutnega	4
Oskar Simčič: In memoriam dr. Vladimir Truhlar D. J.	5
Vladimir Kos: Srečna azijska ptička	6
trn: Let kačjega pastirja	8
Milena Merlak: Kot človek s človekom	8
Martin Jevnikar: Slovenski časopisi po svetu (Glas SKA)	9
ev: Svet slovenskih organizacij - pogovor z D. Paulinom	10
Ona: Ta nesrečni »feštin« K.V.: Zbor »Lojze Bratuž« v Parizu	11
Milena Merlak: Gozd in nebo	12
Antena	13
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Zora Piščanc)	15
Jožko Šavli: O hišnih znamenjih na Tolminskem	16
I. Jevnikar: Drobc iz manjšinskega sveta	18
Ocene (gledališče in literatura)	19
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh	

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema)

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pi

Spoštovano uredništvo,

tole pismo bi moral nasloviti na Novi list. Toda ker nisem povsem gotov, da bi ga objavil, ga naslavljam na manj oprezno Mladiko.

V Novem listu je namreč izšel ob Truhlarjevi smrti članek, kjer je bilo med drugim rečeno, da je celjska Mohorjeva družba odklonila rokopis zadnje Truhlarjeve knjige. Na to novico je reagiral Rafko Vodeb, nekdanji znani emigrantski kulturnik in danes tajnik celjske Mohorjeve družbe. Vodeb je v pismu Novemu listu zapisal, da ni res, da je Mohorjeva družba odklonila Truhlarjevo knjigo, ampak da je avtor sam preko svojega redovnega predstojnika zahteval rokopis knjige nazaj. Čeprav gre za duhovnika — Vodeb je namreč duhovnik — je treba žal reči, da se on v tem primeru igra s polovično resnico. Resnica je namreč ta, da je Truhlar zahteval rokopis svoje knjige o iskanju Boga v slovenski poeziji nazaj šele potem, ko je Mohorjeva družba ne samo zahtevala vrsto sprememb — te je sprejel —, ampak tudi na vse načine zavlačevala s sprejetjem rokopisa. Ta podatek je od samega pokojnega Truhlarja, ki ga je tisto ravnanje z njegovo knjigo zelo zagrenilo. Tukaj se ponuja imenitna paralela. To je, kakor če bi Državna založba Slovenije v Ljubljani izjavila, da sama ni odklonila Pahorjevega romana *Zatemnitev*, ampak da je rokopis sam zahteval nazaj. Dejansko ga je tudi zahteval, ampak šele potem, ko je uvidel, da je bilo zastoj

čakati na izid pri Državni založbi: natanko tako kakor Truhlar pri Mohorjevi družbi.

Tale kozarec čistega vina je potreben, da bodo vsaj danes namci videli, kaj se dela danes s slovensko kulturo, in sicer ne s kulturniki - reakcionarji, ampak s kulturniki - progresisti. Lep pozdrav!

A. M.

★

Rebulovi pridržki do Cankarja so res drzni in polni grenčine.

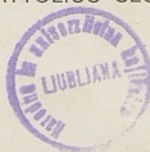
Cankarjeva Slovenska legenda ne more biti merilo njegovega pojmovanja slovenstva in vzdih, da mu ni pomoči, če je Slovenec, se je pisatelju lahko izvil v urah dvoma in obupa, morda tedaj, ko je zaman skušal »najti poti do gnezda, kamor bi postlal svoji ljubezni.« Dobro pa je vedel, kako veliki narodi plačujejo umetnike, a njegova dela so kljub temu polna ljubezni do domovine in slovenstva, o katerem je vedno govoril s silno vero in velikim zaupanjem.

Poleti, ob kritičnem branju njegove Bele krizanteme, se mi je porodila misel: »Zavedal se je, da je rojen umetnik.« To pa ni samooboževanje in še manj na najvišji ravni, niti ni teorija o izvoljenosti, ampak izvoljenost sama, ki ni nika-

(dalje na 3. strani platnic)

SLIKA NA PLATNICI: Dr. Vladimir Truhlar ob obisku na Tržaškem in Goriškem maja lanskega leta, ko je govoril o duhovnosti pri Ivanu Cankarju (foto M. Maver).

Posamezna številka Mladike stane 500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 5.000 lir, podporna 10.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 100 ND, podporna 200 ND. Druge države 10 US dolarjev (podporna 30 US dolarjev): nakazati na banko CASSA DI RISPARMIO DI TRIESTE, Agenzia 5, cc 3498/1 — CENTRO CULTURALE CATTOLICO SLOVENO, via Donizetti 3, s pripisom »naročnina Mladika«.

PD 567/1979

POGUMNO V ENAINDVAJSETO LETO

Naslov je — razen števnik — isti kot pred letom dni, ko je rajni profesor Peterlin napisal zadnji uvodnik v svojem življenju. »Na novo pot, pot v dvajseto leto, stopamo z velikim upanjem in z velikim pogumom«, se glasijo tiste zadnje besede, ki so nam bile vodilo skozi minuli letnik in ki jih tudi na začetku novega jemljemo kot najnaravnejše delovno geslo.

Ko s te uvodne strani pozdravljamo naše bralce na enaindvajsetem pragu, se ne mislimo iti retorike in zato ne bomo odpirali že davno odprtih vrat. Hočemo reči, da se med znanci ne bomo predstavljali.

Ko smo prvič izšli, so bila za nami dramatična poglavja primorske in sploh slovenske zgodovine: vojna, svoboda z okrutnimi detajli, trdoživi ostanki tržaškega fašizma, komunistični interni spopad 1948, totalna zagrenjenost in ladje proti Avstraliji. Razpaslo se je novo sovražstvo, asimilacija ni bila več sramotna, vključevanje v tuje stranke pa je bilo odobreno v centrih, od katerih smo pričakovali kaj spodbudnejšega. Nad zamejstvo je legla megla malodušja in utrujenosti.

V takem vzdušju je nekaj ljudi začutilo dolžnost, da ponudi zbegani skupnosti ljubezen do

slovenske besede in samozavesti. Že prej, ko so enako misleči politiki reagirali proti metodam ustrahovanja in predpisanega mišljenja, je kulturna ekipa na isti fronti svobode prinašala v naše vasi prosvetne prireditve, ki so končno spet bile v službi slovenske žeje po mirnih, vekovitih vrelih umetnosti in lepote. Nazadnje se je pojavila še potreba po reviji, ki bi ljudi opozarjala na trajne vrednote, jim vlivala vero v bodočnost in vračala zaupanje v omiko, ki je bila Slovencem lastna do zdivanja v drugi svetovni vojni.

Tako se je rodila Mladika.

Bila je vseh nepopolnosti polna, saj ljubezen še ni jamstvo za kakovost ali celo za perfektnost. Toda ljudje so le razumeli, za kaj gre.

Bili smo in ostajamo zamejska revija. Toda naša skrb in ljubezen veljata vsem Slovencem, kjerkoli živijo.

21. letnik »upanja in poguma« začenjamo z zavestjo, da moramo in želimo ohraniti vse, kar je bilo uspešnega, izboljšati pa ono, v čemer nismo uspeli.

V novi letnik vstopamo kot doslej: z ljubeznijo, brezplačno in v iskrenem iskanju resnice. Pa seveda z upanjem in pogumom.

POTRES

Večer je mladega pisatelja Vita Kolmaniča zvabil v svoj rokav, ki je temen obležal na travnikih Memorij, po meliščih strmega Broda in mehkih hostah tik kolovoza. Zadišal je po skalnati vlagi in dimu. V koprenah mraku so začarele zvezde. Bolj kot v večer, se mu je zdelo, da vstopa v cerkev, v katedralo, zgrajeno na čast Matere sedmerih žalosti. Nebo je bilo prozorno, podobno majniški tančici, ki krasí Marijin oltar.

Vsak večer je pisatelj premeril svojo pot ob potoku. V njem so čofotale ribe, pribe in obrežne podgane. V tej hoji za seboj je hladil svojo misel, ki se mu je čez dan razdivjala v spake in more. Rahlo ga je ovijal vetrc, ko se je odpočival v dialogu sam s sabo. Še malo se mu ni sanjalo, da bo nekoč bolj utrujen ko kmet, bolj ko težak v luki. Zdaj pa, ko preigrava partiture likov svojih junakov za dobro desetletje, okuša, da je to najstrašnejša rabota.

Nekoč je slavní Solovjov dejal: Trudna rabota Gospodnja; danes se mu pridružuje, pisatelj je kakor svetnik, proti svoji volji je zasmerjen v spopad z zmaličeno podobo sveta, še več: izmišlja si svet, ki šele bo ali ki že je in ga ljudje še ne vidijo.

Krivičen se mu dozdeva ta njegov položaj, ki si ga sploh ni želel, ki je planil nadenj proti njegovi volji. In bolj, ko se mu upira, bolj mora biti pisatelj. Kakor da je v uporú sila, ki ga rojeva v njegovo nasprotje.

Ko se je tako ali približno tako vsak večer v rokavu večera prezračil in postal spet on sam, je grede obiskal še sestro, starki, ki sta ga kdaj pa kdaj obšili ali mu prodali sveže jajce. V kuhinji sta ga vsak večer pričakovali kakor ženina, včasih je bila na stolu še kura, ki sta ji izpraznili s travo zatrpáni požiralnik; zasedeli so se v pozne ure in si pripovedovali težu svojega dneva. Starki sta bili boj za penzijo brez upanja; starejša je bila slepa, vid je zgubila kot šivilja ob šivanki, s šivanko si je tudi prislužila njivo, ki ji je pomenila trdnost za starost, pa je nanoslo, da je agrarna reforma ob koncu vojne segla po njivi in tako je bila ob vse, kar si je v ranih letih pripravila za zglavje, ko bo nosila pobeljeno glavo. Poskušala je do priznavalnine, ker so jo fašisti vlačili po zaporih. Ni šlo. V boju s pravico je omagala, doživela možgansko kap, se z nečloveško močjo pobrala in vegetirala dalje ob krivicí, ki jo je zadela.

Pisatelj ju je obiskoval, poslušal isto zgodbo

že ničkolikič, rad se ji je nastavljal, zgodbi, ker je bila v bolečini sveta in v nebo vpijoča.

Tolažil ju je, kakor je vedel in znal. Včasih je poklical na pomaganje tudi samega Boga Očeta; skliceval se je nanj, zlasti na vabilo, naj trkamo, ker se nam bo odprlo.

Starki sta ga poslušali molče. Pisatelj ni vedel, koliko roženkrancev so prevladali njuni prsti, da bi prišli do svoje pravice. Videval je molke, kadar je nenadoma vstopal v hišo, ni pa vedel, da je Bog Oče s svojo pravico, ki jo je javno oznanil, zaslužil sum v teh dveh bitjih.

Prepričeval ju je v moralno povračilo, ki mu je svet podvržen. V božje mline, ki meljejo počasi, a zanesljivo vse.

Bili sta neznansko osamljeni, približno tako kakor pisatelj, zato jih je samota zbližala, združila v eno bolečino, ki se je začela vsak dan močnejše oglašati, kakor ritem iz džungle.

— Pravite Bog, je nekega dne povzela slepa, saj še župnika ni blizu, ki je njegov človek. Bog je odšel kakor bogat Američan. Ustvaril je sebi brado, nam pa je dovolil, da to brado razčesujemo. Kako je mogoče na svetu trpeti toliko krivice! Pustimo v miru našo penzijo. Saj so še hujše stvari. Samo v tole naše gnezdo pogledite! Kdo živi? Tisti, ki je največja baraba. Samo tam se odpirajo vsa vrata. Svinjarija je postala moralna podoba sveta. Človeku je žal eno: da je vzel nauk staršev zares.

— Kam smo prišli! se je zagrenil pisatelj.

— Kam! Tja, kamor nazadnje moraš, gospod pisatelj. Če se pohujšujem nad blagovestjo, se zato, ker mi vera vanjo ni dala niti najosnovnejšega: pravico do sadu mojega dela. Moje delo je bilo okradeno. Ne boste rekli, da ni bilo.

— Bilo je rekel pomirljivo pisatelj, in svinjarija je, da njivico, prisluženo z vidom, dovoli Bog tako zapraviti.

Starka je zaihtela.

— Kaj se spet razburjaš! se je razjezila mlajša. Te bo spet kap...

— Naj me..., je jokala slepa, kdaj že bi me morala. Eno..., eno..., bi pa le rada videla... še..., čeprav ne vidim. Vse tole poravnano, kar se je nama zgodilo. Veliko se je že poglihalo, gospod pisatelj o, veliko, hotela bi pa še... videti tole...

— Boste, ji je šel naproti z glasom vere; ima pa prav sestra: ne boste dosegli nič drugega, če se boste na silo lotevali, kar ni moč po pameti doseči, da vas bo res še enkrat obiskala stiska.

— Ali mar nimam prav?
— Vsi trije imamo. Vsak svojo krivico nosimo, vidijo nas in nam ne pomagajo. Zagotovo pa bo prišel čas, ko bodo mlini premleli naša in njihova zrnja.

— Mogoče boste vi to dočakali, je rekla slepa, jaz ne. Ampak v grobu me bo ta krivica dušila.

— Boste pa prišli malo na obisk, je rekel pisatelj.

— Na zrak! je rekla mlajša. Kakor Kucova Katarina.

Slepa je bila vsa rdeča od napora, rožnata kakor dojenček.

Tako je mineval večer za večerom: v tožbi nad pravico tega sveta. Pisatelj se je vračal v svoje bivališče, otovorjen še z njunimi leti in tegobami. Večkrat si ju je že nameraval otresti, navsezadnje je bil to tudi zanj prevelik križ, vsak večer poslušati krivico, ki je ni naredil on, ampak drugi. Neredko se je zazrl v skrivnost snovi, v misel, ki jo je omogočala, in se očita-joče zamislil v njeno moralo. Izočital se ji je, toda naslednji dan je bil isti, morda še težji od prejšnjega: krivica na vseh valovih razuma in občutkov se je nadaljevala.

Zdvomil je v moralno povračilo in obračunal s to zablodo, s to fikcijo, ki je lastnost revežev; v nji najdejo nadomestilo za izgubljeno upanje, dokler ne spregledajo in od sramu ne umro.

Prav ima Balzac, prav, je vpil v sebi: vest je plamenček manjvrednih, odsev šibke volje.

Svet je volk. Kdor noče imeti goltanca in steklenine v čeljustih, je norec. Nič ni... resničnega, je tiho ponovil Nietzscheja, vse je dovoljeno.

Opuščal je obiske pri starkah, ker so ga utrujali, pa tudi sam jih je najbrže utrujal na smrt, ker jima je povedal, kar si sami nista upali.

Nekega dne je bila tehtnica njunih odnosov izravnana, stik je še lebdel, še svetil, a le toliko, da bi se v najtrši noči, če bi bilo potrebno, vseeno našli.

Večeri so prehajali v noč, noči v jutro, dnevi v mesece in tako se je izcimil iz aprila maj, zelen in sokovnat mesec. Vrbe so se penasto zacedile. Trava je vzhitela iz svoje smrti v življenje. Pisatelj je kakor planet meril svojo večerno pot in se otrešel lastnosti morilcev, lahkih žensk, zdravnikov in sodnikov, ki jih je pridelal čez dan. Hotel je k sebi. Vsak večer se je namučil do smrti, preden se je kolikor toliko domoel do svoje prave osebe.

Ta večer pa je bil posebno nemiren. Šel je že zelo zaodaj ven. Večerna zarja je bila kakor krvava ščuka na begu. Počasi je dan utrinjal svoj žar na pepelnik travnikov in strmin. Zne-nada pa zabučil veter, a ni bil veter, bila je Elijeva harfa smrti. Bobnenje je prihajalo bliže, začutil ga je pod nogami, svet se je zgrudil, za-

plesal je na njegovi površini in se oprijel oreha. S strmin so se valile ognjene sledi. Zarja je priplula nazaj kakor goreča barka.

Potres!

P o t r e s !

P o t r e s !

Zemlja je še nekajkrat skušala s krili zakri-liti proti nebu, a so bili zamahi vse šibkejši. Po-stala je podobna mlademu, negodnemu vrabcu ki je padel iz gnezda.

Pisatelj je prisluhnul noči.

Zaslišal je kričanje in glasove ljudi za seboj. Luči ni bilo več.

Nad vse je legla tema kakor globina oceana.

Stekel je v vas. Ljudje so noreli sem in tja in hoteli pobegniti samemu sebi in nenadni res-nici.

Ulice so bile zatrpane s steklenino in ope-kami. Ljudmi in kriki otrok.

Izvozil je slalom med njimi in prišel do stark, ki sta, odeti v deke, taval po dvorišču.

— Sta živi? je kriknil.

— Potres, gospod...! je rekla mlajša.

— Pojdite se obleč!

— Zdaj lahko umrem, je rekla slepa.

— Ne obupajte!

— Saj ne, je odvrnila mirno, drugi obupu-jejo, jih slišite?

Prisluhnili so hrumu, ki je naraščal v pe-klenskem tempu.

— Bežé. je rekla slepa, hočejo ubežati res-nici, jih slišite. O ne, zdaj pa ne! Ubežali ste moji, moji penziji, tej ste lahko, ker vas ni bo-lela, svoji pa ne boste..., ker bo bolela, bolela tako, kakor je mene moja.

Zatreslo se je spet, rahlo sicer, zemlja se je spet poskušala s krili odlepiti od tal.

— To smo čakali, je rekla mlajša, nisem pa vedela, da bo mlelo tudi naju.

— Vse nas melje, je rekel pisatelj.

Noč je drhtela vso noč. Ljudje so se zbi-rali ob ognjih kakor v časih Turkov. Zakrožile so steklenice od ust do ust, besede, rahle in tople. Vse glave so bile skrajšane za glavo ne-spameti. Meje med ljudmi so bile pometene. Vsi so lahko prihajali drug k drugemu skozi duri, ki jih je odprl bogvekdo. Nihče več ni bil zdravnik, pisatelj, advokat, profesor, umetnik, ovaduh; vsi so bili za trenutek ljudje.

Pisatelj je videl, da je bila to najlepša noč na svetu, čeprav najstrašnejša. Po tej noči se bodo spet začele dvigati med ljudmi barikade in boji za penzije se bodo obnovili z vso srdi-tostjo.

Potres je zemljepisno - fizikalni pojav, je razmišljal, toda kot tak ima še moralne razsež-nosti in te so genialne.

Ali jih bomo kdaj osvojili? Dokončno?

Videl je, da nikoli. Zagrenjeno se je dvignil in odšel, ko je upanje nad to osvojitvijo še tlelo v ljudeh.

LUCIEN DUCASS

VLADIMIR TRUHLAR V KRAJINI ABSOLUTNEGA

V Njem sprejemaš
svojo poslednjo lepoto
in se nevidno spreminjaš
v Novi Kraj,
dehteč
pod Novim Nebom.

VI. Truhlar,
Velemesto

V kakšno skrivnostno geometrijo so vibrirali naši koraki? Bil sem na poti v banko, ko sem zvedel za njegovo smrt. Iz časopisa, ki je nedavno ponatisnil — njegova sporočilnost je v ponatiskovanju — persiflažo na njegov račun. A novica ni bila sramotljiva, bila je stvarna, nevtralna, kakor se za smrt — tudi neuvrščeno smrt — spodobi.

Tako površno sva se poznala z Vladimirom Truhlarjem, da sem z lahkoto izvrtel spominski film najinih srečanj.

Rim, v šestdesetih letih: še ga vidim v njegovi strogi sobi v ne vem katerem nadstropju Gregorijane, evforičnega od koncila in od socializma.

Rim, v istih letih: Rafko Vodeb je njemu in meni pripravil očarljiv večer, ko naju je povabil na večerjo — na slovensko večerjo z žganci — v Via Nicolò III, tako rekoč v senci Berninijevega stebrišča.

Dravljje, v prvih sedemdesetih letih: pogovor z njim v njegovi komfortni mansardi v jezuitski rezidenci, ko je bil spet ves ukoreninjen v Slovenijo.

Trst, maj 1976, pri meni na Opčinah: prišel je v bleščeči srajci in bleščeči kravati — zvečer je bilo najavljeno predavanje o Cankarju — odšel pa je s tistim nesrečnim ZALIVOM, ki je tega kulturnika z dvajseterico knjig za sabo stal potem nekajurno zaslišanje na goriški meji (»Vi, Truhlar...«)

In zdaj je odšel, čez neko drugo mejo.

Ko sem prišel domov, me je obšel nekakšen zemljepisni srh. Kakor če bi recimo draga oseba pripotovala na Labrador, jaz pa bi si zaželel na zemljevidu videti njegove zalive, njegove reke in mesta.

Sedel sem z njegovim LEKSIKONOM DUHOVNOSTI.

Poslednje reči.

Smrt. Sodba. Vice. Pekel. Nebesa.

»Oglejmo si te reči, ki so postale zdaj zanj, navdušenca za izkustveno pot v duhovnosti,

izkustvene na zadnji možni ravni,« sem si rekel. »Oglejmo si ta onstranski Labrador, kjer je zdaj Truhlar.«

Odložil sem knjigo nepotešen — sodbem niti našel nisem, v sedemsto straneh teologije.

Vsaj vesoljna sodba ne bi smela manjkati — kaj pa ostane od paruzije brez tega veličastnega finiša?

So teologi, večji in izvirnejši od Vladimira Truhlarja, pa te pustijo prav tako nepotešene. Sicer pa krvnega obtoka v Mističnem telesu ne poganja teologija.

Kdove, morda je od II. Vatikanuma čakal preveč — več, kakor more dati katerikoli koncil. Morda se je v njegovi »prenovitveni« viziji golo drevo Križa malce lepoto olistilo. Toda izhodišče njegovega teološkega razmisleka je bilo vsekakor veličastno: Absolutno. In njegova strokovna izpeljava — izkustvena pot do Boga — je bila prava teološka zlata žila z razvejitenimi možnostmi v vse plasti bivanjskega in kulturnega.

Smo vsekakor, pri tem zagnanem progressistu, v razvodu kontemplacije: nič čudnega, če je mladega Truhlarja še pred Ignacijevim duhovnim poligonom zamikala Brunonova puščava, kartuzija, Pleterje s svojo večno tišino.

Njegova teologija daje vtis progresistične eklektičnosti, kakor je Ukmarjeva dajala vtis tradicionalistične eklektičnosti.

Bolj kot v njegovi teologiji sem iskal njegovo izvirnost na področju, kjer je ostal skoraj neopažen — v njegovi poeziji. V gospodskosti, prefinjenosti in obenem snovnosti te klasično prosojne poezije — po tej plati podobne poeziji sošolca in prijatelja Ceneta Vipotnika —, ki danes, sredi naše verzne odplake, učinkuje kakor žlahten zamah škrlata nad požganino. Rokopis zadnje zbirke mu je založba Obzorja odklonila. Verjetno iz istega razloga, iz katerega je slovenski slavist odklonil esej njegovega italijanskega prevajalca o Truhlarju: »Truhlar zdaj ni aktualen.«

Manj me je ogreval Truhlar kot esejist. Poskus, kateremu se je zadnja leta ves predal, da namreč evidentira razsežnost absolutnega pri slovenskih pesnikih, me ni navduševal. Preveč profesorsko je šel na tisti absolutum, s premalo pažnje na pesniškost gradiva.

A nad vsemi vidiki njegovega dela se ob njegovem odhodu zarisujejo nekatere temelj-

ne koordinate usode tega napol Primorca: v bistvu dovolj bogate usode, razpete od proletarskega otroštva v delavskih Jesenicah do kulturno nabite predvojne ljubljanske klasične gimnazije, od politične emigracije '45 do stolice na Gregorijani, od zanosne vrnitve v socialistično domovino do idejnega razhoda s škofom dr. Grmičem, od travmatičnega doživetja Rdeče obale do osamljene smrti sredi tirolskih hribov.

Stol pa, na katerega Vladimira Truhlarja kar ne morem posaditi, je stol semeniškega spirituala, bodisi med revolucijo v Ljubljani bodisi po vojni v Sloveniku v Rimu: za takšno vlogo bi mu moral biti sočlovek — namreč živi, ne teološki sočlovek — zanimivejši, kakor mu je dejansko bil.

Naj na koncu omenim nekaj postavk, ki se dragoceno zlaqajo v summo tega šestdesetletnega življenja

Zvestoba slovenstvu: bil je najbolj prevajan slovenski povojni kulturnik, pa ga ta svetska afirmacija ni odtujila, nasprotno. Iz razdalj Teilharda de Chardina in Vladimira Solovjeva se je za svojo zadnjo duhovno turo vrnil v Slovenijo, da bi obral ves božji méd na njenem Parnasu. Tudi njegova zadnja bolečina je bila

slovenska — da njegova zadnja knjiga ni mogla iziti pri »njegovi« Mohorjevi družbi.

Intelektualna poštenost: dovolj, da omeni mo njegov sicer obzirni, a vendar neuvrščeni glas o Cankarju, sredi malce omledne katoliške uvrščenosti ob jubileju.

Značajska moškost: ni se sramoval priznati svoj integralistični izvor, od Tomca do Ušeničnika, čeprav ga je potem razvoj zanesel na antipod h Kocbeku; prav tako pa se ni hotel zlekniti na udobno blazino establišmenta.

»Dostojanstvo in pogum,« to je bil binom, ki ga je izrekel prijatelju malo pred smrtjo, ta pomembni kristjan z ne premočnim političnim, a z dobrim eshatološkim čutom.

Dostojanstvo in pogum: je mogoče izreči kaj žlahtnejšega v ta naš prostaški in sterorizirani čas?

Slovenski kristjani smo zgubili dragoceno intelektualno in moralno prisotnost sredi polzračnega prostora, v katerem nam je živeti.

Vse polemike o Truhlarju so zamrle ob pretresljivem dojemu dostojanstva, s katerim je odšel od nas.

Naj se spočije v neskončnih razgledih tistega Absolutuma, katerega zanosni glasnik je bil med nami.

IN MEMORIAM

Dr. VLADIMIR TRUHLAR D. J.

Malokdaj sem videl profesorja Truhlarja tako izrazito veselega in srečnega kakor tisti majski večer lanskega leta, ko nam je v Gorici govoril o svetovnonazorski poti Ivana Cankarja. Kljub potresni nervozi tistih dni so Slovenci napolnili lepo dvorano Attemsove palače na Korzu. Profesorjevo veselje je izviralo bodisi iz pozornosti goriških rojakov bodisi iz dejstva, da se je prvič v življenju zares ustavil in si ogledal mesto, kjer je pred 64 leti zagledal luč sveta in bil krščen. A še ne trileten je moral zapustiti Gorico in se zateči z družino na Jesenice kot begunec pred soško fronto spomladi leta 1915.

Vrnitev domov, vrnitev v kraje nekdanje mladosti je bila želja, ki se je vedno bolj živo

oglašala v njem v zadnjih letih rimskega bivanja. Naj navedem značilen spomin. Profesorju sem bil obljubil, da ga bom peljal z avtom domov, ko se bo dokončno poslovil od Rima. Ko sva sedla v vozilo, sem še enkrat pogledal mogočno poslopje Gregorijane, nato pa vprašal profesorja Truhlarja: »Ali vam je kaj težko pri srcu, ko se dokončno poslavljate?« Narahlo je zamahnil z roko, nasmehnil se in rekel: »Trideset let tujine je že več kot dovolj!«

Pred dobrima dvema letoma je zaprosil za predčasno upokožitev. Znanci smo ugibali, kateri naj bi bil zadnji »zakaj« za takšen korak. Premalo smo morda upoštevali dejstvo, da bi ga 25-letno intenzivno teološko snovanje in pe-

dagoška dejavnost na Gregorijanski univerzi utegnili pošteno izdelati. Saj je trajal njegov delovni dan tudi 15-16 ur. Kako sta ga utrudili, smo lahko izmerili komaj sedaj, ko nas je v večernih urah 4. januarja boleče presenetila novica, da je p. Truhlar, zadet od možganske kapi, umrl. Omahnil je nenadoma v tujini in oddaljeni, čeprav prijazni, vasi Lengmoos na Južnem Tirolskem, kamor se je bil zadnje mesece prostovoljno in na tiho umaknil.

V njegovi želji po upokojitvi ni bilo prostora za kako penzionistično brezdelje in dolgočasje. Čeprav utrujen, se je vendar vračal domov poln načrtov. Razgibavala ga je globoka želja, da bi odslej posredoval svojim rojakom tisto duhovno bogastvo, ki si ga je bil pridobil z nenehnim kulturnim snovanjem in ga do tedaj velikodušno razdaljal ukaželjni kozmopolitski publiki študentov Gregorijane. Da ni ostalo le pri želji, nam priča slovenska priredba njegovega »Leksikona duhovnosti«, pričajo nam njegovi prodorni in tenkočutni eseji v celjskem »Znamenju« o duhovnosti najznačilnejših slovenskih pesnikov in pisateljev, ki so rasli v poglavja knjige, ki bi morala iziti z naslovom »Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju«. Še marsikaj je imel pokojnik za bregom, ko bi šlo tako, kakor si je srčno želel.

Ime profesorja Truhlarja je bilo do nedavnega znano le ozkemu krogu naših rojakov. Le redki Slovenci so vedeli za njegovi pesniški zbirki »Nova zemlja« (1958) in »Rdeče bivanje« (1961), ki sta izšli v tujini. Še manj pa so vedeli za njegov izvirni teološki opus, ves naravnani v žive zadeve današnjega bivanja in v izkustveno odprtost človeka absolutnemu. Obseg njegovega teološkega raziskovanja je že po številkah precej zgovoren: petnajst samostojnih knjig, dve knjigi v sodelovanju, okrog 250 med eseji, razpravami, recenzijami, gesli za razne strokovne revije in enciklopedije. Profesor Truhlar je pisal svoje razprave v latinščini ali pa v enem izmed modernih jezikov. Večina njegovih teoloških del je doživela prevod v enega, dva ali celo tri evropske jezike.

Knjiga, ki je ponesla Truhlarjevo ime v slednji kotic slovenskega prostora, ker je izšla kot redna knjiga Celjske Mohorjeve Družbe leta 1971, je bila »Katolicizem v poglobitvenem procesu«. Z njo sta nenadoma pljusknili v dokaj mirne vode slovenskega cerkvenega prostora pokoncilsko vrenje in pokoncilski nemir. Avtorja je zelo prizadelo dejstvo, da niso mnogi mogli ali znali razbrati veljavnega sporočila, ki ga to delo vsebuje tudi znotraj kritičnih prijemov, in so vzbujali dvome nad njegovo poštenostjo in celo nad njegovo vero. Čeprav je to globoko ranilo njegovo tenkočutno naravo, vendar ni zdrobilo v njem volje do nadaljnjega snovanja. V tem vzdušju je nastajala pesniška zbirka »Luč iz črne prsti«, v tem vzdušju je rasel

»Leksikon duhovnosti« kot povzetek vsega njegovega teološkega snovanja, ki naj bi odpiral kristjanom in pa tudi drugim ljudem dobre volje nova obzorja za veljavnejše življenje.

Zadnje njegovo delo še čaka objave. Nekaj predumov smo že mogli brati v »Znamenju«. Gre za zbirko esejev pod naslovom »Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju«.

Z znancem sva profesorja Truhlarja obiskala v Lengmoosu le dober teden dni pred njegovo smrtjo. Dobila sva ga pri delovni mizi. Po običajnih pozdravih in začetnih vprašanih sva prepustila profesorju besedo. Pričelo se je zanimivo kramljanje, ki je trajalo kake tri ure. Slike iz njegovega življenja, njegova čustva, zadržanja, medosebni odnosi, snovanja, načrti... vse se je v njegovih besedah vrtelo pred nama kakor na filmskem platnu. Niti oddaleč nisva slutila, da sva poslednja slovenska rojaka, s katerima se profesor Truhlar srečuje na zemlji. Preden sva odšla, je nama izrazil željo, ki zveni da-

VLADIMIR KOS

Srečna azijska ptička

*Tu so težki, nejasni, čemerni oblaki deževja.
Toda davi je veter prodril skozi fronto
z modrino;
luč valovi čez planjavo
v vsakdanjosti jez.*

*Toda težki, nejasni, čemerni oblaki stojijo.
Oleandri drhtijo
za ptičko,
cvetov balerino.
Z zida trepalnic visijo topazne solze.*

*Toda težki, nejasni, čemerni oblaki spet pno se
proti zemlji
in vetra več ni za premike v svetlobi.
Ptička, počakaj!
V peruti me skrij za odlet!*

nes, ko ga ni več, kot njegov testament: »Prav rad bi videl — navajam po spominu njegove besede — da bi se objavilo moje delo 'Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju', ki predstavlja za Leksikonom duhovnosti moj najboljši slovenski tekst, v katerega sem položil največ študija. Naj velja to kot moje kulturno pričevanje, da ima slovensko slovstvo duhovne globine, ki jih ni mogoče zanikati, ne da bi ga s tem usodno okrnili.«

OSKAR SIMČIČ

Intervju

LET KAČJEGA PASTIRJA

Pogovor s skladateljem nove slovenske opere

V sončnem zimskem popoldnevu se naš kronist od openskega Obeliska ozre na kamnito prostranstvo Trsta tam spodaj: vse bolj tuji čebelnjak ima vendarle vrsto žuborečih naših panjev, po svoji kvaliteti vse bolj opaznih. Pred nedavnim so bile oči uprte zlasti v našo glasbeno ustvarjalnost. Zato je podpisanega prešinil domislek: spustil se je z openskega griča navzdol v kotel vele mesta, da vzame na piko - avtorja prve opere, ki jo je kdaj napisal tržaški Slovenec.

Vprašanje: Kdo ste pravzaprav vi? Po poklicu ste slavist, po službeni dolžnosti glasbeni uradnik, po strokovnem zanimanju, zbirateljstvu in nekaj publikacijah tudi etnograf, po svojem temeljnem nastrojenju umetnik - muzik! Čutite kakšno antinomijo med vsemi temi svojimi usmerjenostmi, med temi številnimi dušami v sebi?

Merkù: (Nisem prvi tržaški Slovenec, ki napiše opero: Viktor Parma jih je pet, Marij Kogoj eno, Danilo Švara tri.) Kdo sem? Človek sem; ali skušam biti; ali domišljam si, da sem. Poklic je slučajnost, saj brez tlake ni kruha. Glasba — ljudsko izročilo — slavistika, to so abscisa in ordinata (in še nekakšna zlata sredina) mojega horizonta. Obžalujem, da ni tu ne prostora ne časa za sto drugih stvari, ki zelo dražijo mojo radovednost: od psihologije in sociologije do botanike in zvezdoslovja. Številne duše? Imam samo eno. (Poznam pa ljudi, ki nimajo niti ene.)

Vprašanje: Podpisani je nekaj časa od blizu spremljal vašo slavistično - skladateljsko rast, poznal vas je v vašem »Sturm und Drang« ob-

dobju, zapel in zaigral kakšno vašo zgodnjo skladbo in poznal vaše (najbrž so to bili) glasbene mentorje, spominja se celo kakšnega obiska z vami pri Bredi Ščekovi. Vendar podobno kot ostali ne ve ničesar o temeljnih etapah vaše glasbene ljubezni vse od otroških let do opere.

Merkù: Menim, da sem rasel kvečjemu kot človek. Kot slavist po diplomu nisem rasel. (Nihče mi ni tega uradno potrdil. Vsekakor mi je danes bolj pri srcu priznanje bivših dijakov, kakor nepriznanje slovenske slavistične in etnografske, skratka znanstvene mafije.)

Breda Ščekova je bila naša draga družinska prijateljica. Govor o mojih mentorjih bi nas peljal predaleč.

Etape itd.? Za cel roman ali za prgišče besed. Skupni imenovalec vsem tem (zamolčanim) etapam? Delo, delo in še enkrat delo.

Vprašanje: Kdove, če je večji užitek ustvarjati in nato poslušati v praižvedbi opero ali instrumentalno skladbo ali vokalno skladbo? (Vam je bližji samospev ali zborovska skladba? Da skladatelju več umetniškega zadoščenja kantata? Uporabljate v takšnih primerih kake ne navadne zvočne učinke?)

Merkù: Največji užitek je ustvarjati glasbo in jo potem poslušati v dobri izvedbi. Vse drugo v vašem vprašanju je snov v poglavju o glasbenem oblikoslovju.

Vprašanje: Vidite v duhu pred sabo bližnjo smrt opere kot sodobnega izraznega sredstva? Izvira vaša izbira dveh izraznih načinov — ljudskega melosa in ekspresionistično-impresionistične glasbene govorice iz tega strahu? Iz stiske, da bi ne dali popolnoma slovesa tradiciji, obenem pa bi šli v korak s sodobnimi glasbenimi eksperimenti? Ali pa je izšla pobuda za to dvojnost v operi samo iz besedila libreta? Ali pa

je morda v vas samem ta dvojnost: novo vino v starih mehovich (ali stara žlahtnina v modernem mehu?)

Merkù: Smrt opere? O tem že dolgo pišejo in govorijo. Potem, ko so obsodili opero na smrt, so nastale opere kakor Wozzek, Porgy and Bess, Peter Grimes, Ognjeni angel, Il prigioniero... Se šalite? Samo zakrknjeni laudatores temporis acti bojo prezrli, da so po smrtni obsodbi opere nastala dela med najvrednejšimi v glasbeni zgodovini.

Ljudski melos se ne bije z ekspresionizmom, kolikor sta to dva komplementarna izraza iste človeške vsebine. (Strah me je pred ljudmi, ki me etiketirajo kot impresionista: ti res ne ločijo med ekspresionizmom in impresionizmom.) Edina stiska, ki jo poznam, je življenjska. Ljudski melos je danes priraščena komponenta mojega človeškega obraza: uporabljam ga v zavesti, da je to izraz večnega: in večno naj se v umetnosti bije z novim? Novo in staro, kontingentno in večno imata v umetnosti svojo težo! Dvojnost je izraz, ki ga mrzim. (Doslej mi je dvojnost očitalo le Gospodarstvo.)

Vprašanje: Če bi morali predstaviti svojo opero (kot skladbo) popolnemu laiku (kdo pa pravzaprav na področju moderne opere to ni), kako bi to povedali v nekaj stavkih?

Merkù: Prav nič mu ne bi povedal: čemu bi mu pokvaril večer? Pač pa bi prisluhnil njegovi reakciji pri predstavi in se ob nji učil.

Vprašanje: Kaj pravite na odziv na svojo opero Kačji pastir med Italijani in med Slovenci? Tako na osebni kakor na strokovni ravni.

Merkù: Presenečen sem bil.

Vprašanje: Kateri je najlepši moment, ki ste ga doživeli ob svoji operi?

Merkù: To vprašanje me spravlja v zadrego. Ali je to bil trenutek, ko sem delo dokončal? ali trenutek, ko sem opazil, da sodelavci — solisti in mase — verjamejo v moje delo? ali trenutek, ko se je moja hči po predstavi zjokala sredi parterja, ker je bila ganjena?

Vprašanje: Kaj počenjate v svojem prostem času? Človek ima vtis, da vam glasba in etnografija vzameta ves prosti čas. Imate še kaj časa za sina in hčer, za izlete, potovanja, obiske kulturnih prireditelj, družabne stike, korespondenco? Ali ima vaš dan morda 48 ur ali pa se morate odpovedati kot umetnik večini sladkosti, ki lajšajo življenje nam, navadnim državljanom? Kaj vas poplača za to? Užitek, ko ustvarjate, slava? Ali vidite v ustvarjanju smisel svojega življenja? (Bo kateri izmed vaših otrok izbral težavno in najbrž opojno pot umetnika?)

Merkù: V prostem času sledim sinu, ko vadi violino in se uči teorije, včasih igram z njim duete, včasih celo kvartava; sledim hčeri pri

njenih grafičnih in risarskih poskusih in jo spremljam, ko se uči voziti moj avto; hodim z družino na izlete na Kras in v Brkine in Benečijo: uživam naravo, nabiramo gobe ali jagode; (potovanja so redka) obiskujem posebno glasbene kulturne prireditve v našem mestu in drugje; z ženo gledava po televiziji sodobne igre in se potem zapleteva v zanimive razprave o njih; shajamo se pogostoma s prijatelji, ki se z njimi dobro razumemo, in to so pogostoma, glej čudo, umetniki in ljubitelji dobrega vina; vneto gojim korespondenco, saj si pri nji dajem duška: dopisujem si z desetinami kolegov in prijateljev po vsem svetu. Moj dan ima, kajpada, 24 ur (gorje, ko bi jih imel več; včasih sem zvečer, posebno zadnja leta, prav zgaran in truden), toda zahvaliti se imam življenju, ker sem zdrav in potrebujem le malo ur spanja. Tako mi preostaja časa in veselja za vse. Smisel svojega življenja vidim v preprostem, neposrednem in plodnem »živeti«: ustvarjati pomeni zame na poseben način živeti. Tako delo se poplača samo. Kljub temu ni ustvarjanje smisel življenja ali vsaj ne edini, gotovo ne glavni.

Otroci? Hči se je lotila grafične umetnosti (Bog ji daj). Sin je še premlad, da bi mogel slutiti, koliko bo vztrajal pri violini (in kompoziciji?).

Trn

MILENA MERLAK

Kot človek s človekom

*Iz golih skal so gore
okoli zelene doline,
njihovih vrhov ne poznam.*

*Mrak je nad dolino
in še zrak, ki ga diham,
je oster in teman.*

*A moram se, moram
na goro vzpeti,
priti na drugo stran.*

*Tvegati hočem in preživeti
ne samo to noč,
tudi jutrišnji dan.*

*S teboj hočem govoriti
kot človek s človekom,
zato ne glej v stran.*

*Tam na oni strani gora,
tam nisem več ujeta dolina
in ti nisi kot gora sam.*

MARTIN JEVIKAR

GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

»V svetu se nismo vrgli najprej — kot nekateri prejšnji izseljenci — na ustanavljanje pogrebnih bratovščin, ampak na osnivanje tiska in kulturnih društev.« Tako stoji v prvi številki *Glasa Slovenske kulturne akcije*, ki je začel izhajati aprila 1954 v Buenos Airesu v Argentini. Še danes je glasilo Slovenske kulturne akcije, ki so jo ustanovili februarja 1954, da bi povezali kulturne delavce v Argentini in po svetu in jim omogočali izdajanje njihovih ustvaritev v knjigah, znanstvenem zborniku *Vrednote* in reviji *Meddobje*, živ stik z občinstvom pa bi jim nudili kulturni večeri v Buenos Airesu. V ta namen je začelo delovati pet odsekov: Filozofski (vodja dr. Vinko Brumen), Literarni (Zorko Simčič), Glasbeni (Lojze Gerzinič), Likovni (Milan Volovšek), Gledališki (Nikolaj Jeločnik). Po dveh letih so dodali še Zgodovinski in naravoslovni odsek. V prvih dveh letih se je pridružilo SKA 57 ustvarjalnih članov, 40 v Argentini, ostali so bili na vseh celinah. V tem času so priredili v Buenos Airesu 56 kulturnih večerov, ki se jih je udeležilo 4.450 ljudi.

Glas SKA je izhajal prvi dve leti mesečno na 4 straneh kot »mesečno poročilo«, urejalo ga je **tajništvo**. Tretji letnik je dobil argentinski podnaslov »El Vocero de la cultura eslovena« in se je od maja spremenil v 14-dnevnik. Urejal ga je uredniški odbor. V VI. letniku je 31. julija prevzel uredništvo Ruda Jurčec in ga obdržal do XVI. letnika (do 28. februarja 1969). **Ves čas** je izhajal dvakrat na mesec, od XIII. letnika po 8 strani. Jurčec mu je dal pravo revialno obliko in svetovno vsebino. XVII. letnik je postal mesečnik in to je še danes; od 1971 dalje ga ureja Nikolaj Jeločnik in vsaka številka ima po 8 strani.

V prvih dveh letnikih je bila glavna naloga Glasa, da »je obveščal o pomenu nastopa SKA, o njenih namenih, prireditvah in knjižnih izdajah«, istočasno je bil vez med odborom, člani in obiskovalci kulturnih večerov. Tretji letnik je napravil korak naprej, postal je 14-dnevnik, ker so bile glavne prireditve v Buenos Airesu vsak drugi teden. »List ni bil več samo informativno glasilo o kulturnih dogodkih v našem in splošnem delu Slovencev v zamejstvu — razvil se je v periodično glasilo z naklado 1.500 izvodov in še več. Glavni poudarek prispevkov je bil na komentiranju vsebine kulturnih večerov SKA in razstav ter ostalih umetnostnih prireditev.« (uvodnik v IV. leto).

Ruda Jurčec je kot razgledan časnikar in pisatelj ter kot močna osebnost list zelo dvignil, vpeljal nove rubrike, s pismi in članki ni poročal samo o vseh važnejših prireditvah v zdomstvu in zamejstvu, ampak je zvesto

sledil tudi dogajanjem v Sloveniji, prinašal pregled izdaj slovenskih založb doma in v tujini. O izdajah SKA je prinašal izvirne kritike in ponatise kritik in različnih listov. Toda Jurčec je počasi spremenil Glas tudi v nekako politično glasilo z načelnimi in političnimi članki in drobnimi novicami, pri tem pa je premalo skrbel za revijo Meddobje in izdajo knjig. Prišlo je do krize in Jurčec je moral odstopiti.

Ob vstopu v dvajseto leto je urednik Jeločnik zapisal, da »bo Glas nadaljeval z dozdanjo tradicijo poročanja in obveščanja slovenske javnosti po vsem svetu o namenih, načrtih, delu in stvaritvah SKA in njenih rednih ustvarjalnih članov, raztresenih po vseh kontinentih... Poročal bo o vsem, kar je poročanja vredno — bo, kot je bil, nekakšen barometer živosti in plodne dejavnosti Kulturne akcije na vseh področjih, kjer njeni redni člani — ustvarjalci delajo. Hkrati pa bo svojega bralca seznanjal tudi z občasnimi kulturnimi dogajanjimi in kulturno pojavnostjo v slovenskem zamejskem prostoru, pa ne manj z vrednotami sodobne slovenske kulturne dozorelosti v matični Sloveniji. Skušal pa bo, kolikor mu pač skopo odmerjenih osem strani vsak mesec dovoli, zapisati tudi vse vredne, pomembne dogodke v svetovni kulturni ustvarjalnosti.«

Januarja 1975, ko je stopila SKA v 21. leto delovanja, pa je Jeločnik ugotovil, da »slovenska kulturna ustvarjalnost v čezkontinentalnem svetu usiha«, ker »ustvarjalnega naraščaja, resnično znanstvenega in zavestno umetniškega — ni«. Nasprotno pa je z zamejstvom: »Zamejstvo, posebno slovenski tržaški kulturni krog, je dalo v zadnjem desetletju slovenskemu kulturnemu in umetniškemu ustvarjanju določeno značajsko podobo, vreden zaklad, ki zgovorno priča o živosti in neusahljivem zagonu slovenske kulturne kreativnosti na pragu domovine — v svobodi.«

Veliko zadnjega letnika (XXIII., 1976) je posvečenega Cankarju: vsi uvodniki so zajeti iz Cankarja, ponatisnili so nekaj črtic in sami spregovorili o njem. Zadnja, dvojna številka za november in december poroča o delu v minulem letu, o kulturnih večerih, o slikarki Marjanci Savinšek, ki živi v Parizu in je članica SKA, o filmu France Gorše v Kanadi, dalje prinaša uvod Mitje Mejaka za Balantičevu zbirko Muževna steblika, ki bi bila morala iziti 1966 pri Drž. zal. Slovenije v Ljubljani, Tine Debeljak se spominja 100-letnice rojstva prof. dr. Ivana Prijatelja, Vinko Brumen je priobčil esej Misli ti je treba, končno je v poglavju Da ne pozabimo poročilo o obsodbi Franca Miklavčiča in Viktorja Blažiča v Ljubljani. Vmes so še drobne novice, slike in na zadnji strani vabilo za naročbo publikacij SKA v letu 1977.

Svet slovenskih organizacij

Pogovor s predsednikom dr. D. Paulinom

Ob koncu lanskega leta je bil v Gorici ustanovni občni zbor krovne organizacije Slovencev v naši deželi, ki si je izbrala ime SVET SLOVENSKIH ORGANIZACIJ (SSO). Njen prvi predsednik je postal dr. Damijan Paulin. V imenu Mladike smo mu postavili nekaj vprašanj prav v zvezi s to novo organizacijo.

Mladika: Dr. Paulin, kdaj se je porodila misel za ustanovitev Sveta slovenskih organizacij?

Dr. Paulin: Potreba po organizmu, ki naj bi združeval in usklajeval delovanje vseh naših organizacij, ki delujejo na raznih področjih, se je pokazala v preteklosti že ob raznih prilikah, posebno še ko je šlo za skupne nastope pred javnostjo.

Konkretno obliko je SSO zadobila v pripravljanih srečanjih, ki so bila po naših vaseh v zadnjih mesecih lanskega leta, dokler ni prišlo do ustanovnega občnega zbora, ki je bil 16. decembra lani v Gorici. Na občnem zboru so bila tudi sprejeta pravila krovne organizacije. Pri tem je treba poudariti, da je SSO nastal kot izraz širokega hotenj in vsestranskih prizadevanj naše narodne skupnosti, saj so člani SSO društva, ki delujejo v vsej naši deželi od Trsta do Trbiža.

Mladika: Kdo je lahko član Sveta slovenskih organizacij?

Dr. Paulin: V SSO je mesto za organizacije in ustanove, ki slonijo na načelih slovenstva, idejnega pluralizma, demokratičnosti in samostojnosti. Gre za kulturne, športne, mladinske, socialne, gospodarske, sindikalne in druge sorodne organizacije.

Mladika: Kateri je glavni namen Sveta slovenskih organizacij?

Dr. Paulin: Kot izhaja iz tretjega člena pravilnika, je namen SSO usklajati dejavnost včlanjenih organizacij in ustanov in jih zastopati v skupnih zadevah, na vseh forumih in ravneh.

Mladika: Kaj predstavlja Svet slovenskih organizacij v našem zamejstvu?

Dr. Paulin: Delo, ki ga opravljajo naše ustanove in organizacije je za obstoj in razvoj celotne narodne skupnosti življenjske važnosti. Veliko je opravljenega dela in to na raznih področjih, a večkrat se dogaja, da je glas naših ustanov prešibak pri zahtevah, ki so bistvene važnosti za našo manjšino. Da sta potrebni skupnost in enotnost, se je jasno pokazalo pri nekaterih šolskih vprašanjih, — šolski okraj, šolski center na Goriškem in drugo — pri problemu zaščite Krasa in raznih občinskih, pokrajinskih in deželnih programih urbanističnega načrtovanja — industrijske cone, avtoporti in podobno — problem tržaškega radia in slovenske televizije v naši deželi in še drugo. Samo povezani na deželni ravni se bomo lahko enakopravno predstavili pred državnimi in deželnimi dejavniki.

Taka povezanost bo prišla še posebno do izraza, ko se bo uresničeval osimski sporazum. Mislim, da tu lahko ponovim, kar je bilo izrečeno na ustanovnem občnem zboru, da je življenjska nuja, da se tudi slovenske organizacije in ustanove, ki so samostojne in se ne naslanjajo na marksizem, povežejo v skupno krovno organizacijo. Ta povezanost ne sme izhajati iz kakršne koli ideološke osnove, temveč mora izvirati iz občeloveške in družbene opredeljenosti do slovenstva, idejnega pluralizma in svobode.

Mladika: Bo Svet slovenskih organizacij razgibal delovanje v našem kulturnem življenju?

Dr. Paulin: SSO bo posegel na vsa področja in se ne bo omejeval samo na kulturno življenje, kajti kulturne storitve so tesno povezane z ostalimi področji družbeno - socialnega značaja. Zanimarjanje slednjih negativno vpliva tudi na kulturno rast. Tega se večkrat premalo zavedamo. Torej glavna naloga SSO je usklajevati razne silnice, ki so prisotne v naši skupnosti in poiskati najustreznejše možne rešitve, ki bodo v korist vsej naši narodnostni skupnosti.

e v

Ta nesrečni »feštin«

Pomislite, kako so danes podjetni otroci: naš Jernej je za svoj rojstni dan organiziral »feštin« kar na lastno pest, mene pa je o tem »pozabil« obvestiti! Res je sicer, da je že pred mesecem dni nekaj moledoval, da bi priredil domačo zabavo, pa sem mu razložila, da za letos ne bo nič: Boštjan je še majhen, kje bi spal popoldne, če bi bil »feštin« v otroški sobi, drugje pa ni prostora. Drugo leto pa, ko bo Boštjan večji, bomo videli... Prepričana sem bila, da je stvar urejena in odložena za eno leto, kar mi na predvečer rojstnega dne telefonira Ivanova mama in me vpraša, če bom kar jaz odpeljala Ivana ob koncu vrtca, tako da njej ni treba ponj. Najprej nisem razumela; nekam čudno se mi je zdelo, zakaj bi jaz odpeljala Ivana, pa sem vseeno rekla: »Ja, seveda lahko vzamem še Ivana! Kam pa naj ga peljem?« Takrat pritečeta k telefonu Jernej s takim tesnobnim izrazom na obrazu in Mojca, ki se na pol v zadregi, na pol privošljivo smehlja, da mi je bilo v trenutku vse jasno. Rekla sem: »Oprostite, gospa, trenutek!« zakrila slušalko in vprašala Jerneja: »Kaj imaš jutri feštin?« Samo pokimal je in solze so se mu zasvetile v očeh. Seveda sem se Ivanovi mami opravičila, da nisem takoj razumela in da bom seveda Ivana jaz peljala k nam.

Nato se je začelo zasliševanje. »Kaj se nismo zmenili, da letos ne bo nič s feštinom?« Mojca je vneto in modro pridigala: »Ja, vidiš, Jernej, saj sem ti rekla, da bo mama huda!«

Jernej pa v joku: »Ja, si rekla, da bo huda in da ji zato ne smeva nič povedati!«

»To ni bilo lepo, vesta?« »Ampak, mama, če mi je rekel Marko, da me nobeden več ne bo povabil na feštin, če ga jaz ne naredim.«

»Pa kako si si predstavljal — kaj bi jedli in pili, če jaz ne bi nič pripravila?«

»Saj je vseeno, samo da bi se skupaj igrali! Mama, kaj lahko?«

No ja, bomo pa imeli feštin! sem si mislila. A sem delala račune brez krčmarja — to je brez Njega! Otroci so že spali in jaz sem se ravno pripravljala, da spečem kaj za naslednji dan, ko je prišel domov. Novice, da se nam obeta domača zabava, ni bil vesel, nasprotno: On ni nikoli prirejal feštinov, pa mu ni nič žal, da to ni nobena vzgoja, pustiti otrokom pri petih letih, da delajo, kar hočejo; če pri petih letih prireajo fe-

štine, bodo pri petnajstih letih organizirali orgije, in tako naprej. Da je to dobra lekcija tudi za druge otroke in njihove starše, kako je treba vzgajati in ne popuščati kapricam otrok. Priznam, da mi je nekje na dnu dobro dela taka doslednost, a ko sem v duhu videla Jernejčka, to nežno dušico, kako je razočaran in obupno joka, me je obšlo polno dvomov. Pustila sem pripravljanje slaščic, slabe volje šla spat, slabe volje zjutraj vstala. Kmalu sta vstala še Mojca in Jernej in Jernej je šel poln srečnega ponosa buditi očka: »Očka, očka, veš, da bom danes jaz imel feštin?!« Takrat sem se odločila — take sreče nima pravice človek podirati zaradi nekih principov! Tečem v spalnico, da preprečim tragedijo, pa je moja intervencija čisto odveč: v postelji prav prijetno vsi trije kramljajo, kdo bo prišel na feštin in kaj in kako se bodo igrali. In On nekoliko v zadregi skomigne z rameni: »No, pa naj ima ta feštin, ko si ga tako želi!« Kot sem si po eni strani oddahnila, tako me je po drugi strani ta preokret razjezil — kako pa bom zdaj utegnila vse speči, nakupiti, pripraviti in pospraviti, vmes pa še Boštjana nasititi in odpraviti? Ste že kdaj gledali filme v pospešenem ritmu, takoimenovane »ridolini«? No, tako je bilo tisto jutro pri nas. In po vrtcu se je končno začel feštin. Lahko rečem, da je uspel. Še nikoli nisem videla otrok tako intenzivno igrati se, kot bi se bali za vsako izgubljeno minuto, mimogrede pa tako z apetitom vse pospraviti. Edini incident, ki je za hip zmotil praznično razpoloženje, je bil, ko sem stopila v svojo spalnico, kjer bi na moji postelji moral spati Boštjan, pa ga ni bilo nikjer! Vsa trda od strahu razderem svojo posteljo, nato še Njegovo — nič! Pogledam okoli postelje, po tleh, nič! Končno pogledam pod posteljo in Boštjan zavriška od veselja, da sem ga odkrila, prepričan, da se igra »ku-ku.«

Ob koncu, ko sem gledala na razdejanje, ki so ga povzročili mali razbojniki, je bilo moje navdušenje za »feštine« dokončno pokopano. Zato mi je kar zavrelo, ko sem slišala Mojco in Jerneja: »Kaj ni bilo fejš?« »Ja, in se je prav splačal. Si videla, koliko daril sem dobil od prijateljkov? Kdaj imaš ti god?«

Zdaj moram pa res ostro nastopiti, drugače mi bosta ob vsaki priliki prirejala feštine!

ONA

ZBOR »LOJZE BRATUŽ« V PARIZU

»Cantiques et chansons slovènes —
Slovenske verske in narodne pesmi.«

Tako je bilo zapisano na programih in lepakih, ki so opozarjali Parižane na koncert goriškega mešanega zbora L. Bratuž. Nastop je bil 4. januarja letos v cerkvi Saint - Médard v Parizu. Dolgo pričakovanje se je izpolnilo za člane tega zbora, ki že nad dvajset let skrbi, da bi slovenska pesem v zamejstvu ne izumrla. Zahvaliti se moramo Slovenski katoliški misiji in Slovenskemu društvu v Parizu, ki sta s svojim vabilom in organizacijo omogočila ta koncert.

Ceprav je bilo vreme na dan odhoda 1. jan. precej slabo, smo pevci, oboroženi z dobro voljo, začeli svojo šestdnevno potovanje. V Pariz smo dospeli šele naslednjega dne v zgodnjih jutranjih urah. Čas je bil strogo odmerjen — odhod je bil določen za 5. januar — vendar je bila vsaka minuta racionalno izkoriščena. Kot na filmskem traku so se zvrščali pred očmi »popotnikov« biseri umetnosti francoske prestolnice ob vztrajni razlagi vodičev g. Naceta Čretnika in g. Jožeta Flisa. Prehitro so minevali dnevi in že je nastopil dan koncerta.

Gotska cerkev Saint - Médard, polna mističnega vzdušja, je sprejela pod svoje stroge oboke najrazličnejšo publiko, od Slovencev, Hrvatov do Francozov in celo Vietnamcev in črncev. V uvodnem govoru je g. Čretnik med drugim dejal: »Dragi goriški pevci! Dobrodošli in pozdravljeni med nami! Že dvajset let vaš zbor goji slovensko pesem, sedaj pod vodstvom vašega spretnega dirigenta prof. Stanka Jericija. Na zemlji naših prednikov, na meji dveh svetov, se morate vsak dan boriti znova, da ohranite zvestobo slovenski materi, ki vas je rodila, za vaše poslanstvo v svetu, v našem slovenskem svetu, kamor vas je božja Previdnost postavila. Vsak dan se morate boriti, pravim, da ohranite zvestobo tudi drugi materi, Cerkvi, ki vas je po slovenski družini v Kristusu rodila za vaše večno poslanstvo...« Goriški zbor je nato predstavil izbor slovenskih nabožnih pesmi in nekaj renesančnih polifonskih skladb, ki so zaključile prvi del koncerta. V drugem delu so bile na sporedu slovenske narodne in umetne pesmi. Ob koncu koncerta je bil zbor nagrajen z dolgim aplavzom, ki se je polegel šele, ko je zbor zapel še štiri pesmi izven programa. Ni treba poudarjati vzdušja, ki je zavladalo po koncertu, ko so se vsi pevci, pariški Slovenci in francoski prijatelji zbrali ob kozarcu pristne-

ga šampanjca. Čas slovesa je prišel prehitro, iz stiskov rok in obrazov se je čutilo, da se vsi poslavljajo z željo, da bi se lahko čimprej spet srečali.

Nastop je imel vsestranski uspeh: prinesel je slovensko pesem rojakom v tujini, predstavil pa se je tudi širši publikii, predvsem Francozom, ki so tako vsaj nekoliko spoznali naš značaj in naše probleme, na katere je opozoril g. Čretnik v uvodnem govoru.

Povratak v Gorico je bil eno samo oživljanje tega, kar smo v petih kratkih dneh doživeli v Parizu. Nikoli ne bomo pozabili toplega sprejema, ki so nam ga izkazali pariški rojaki, in njihovega truda, da sta naše bivanje in naš koncert v francoski prestolnici tako čudovito uspela.

K. V.

MILENA MERLAK

Gozd in nebo

Ne zapelji me v gozd brez neba!
Kdo naj v temi skrivnost dreves razvozlja?
Ne pusti me same, ko gozd gori!
Nebo pokriva dim, nobene sinjine ni.
Zelena drevesa bi zoglenela do srca:
za zmeraj so zakoreninjena v gozdna tla.
Ne zapelji me v gozd brez neba!

Ne bi si upala hoditi po gozdu
brez sinjine na zimzelenih vrhovih,
saj v temi ne bi imela moči
hoditi po samih grobovih.

KOROŠKA

Veleposlanik SFR Jugoslavije na Dunaju Gustav Vlahov zapušča letoš februarja Avstrijo. Ob tej priložnosti je visoki predstavnik obiskal obe osrednji koroški organizaciji in prinesel nekdanjemu predsedniku Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Jožku Tischlerju Red jugoslovanske zvezde z zlatim vencom, odlikovanje, ki mu ga je podelil predsednik SFRJ Josip Broz Tito. Dogodku je celovški Naš tednik z dne 13. januarja posvetil celotno prvo stran.

+ Inž. LAMBERT MURI

Na Štefanovo so v Kortah na avstrijski strani Karavank pokopali inženirja Lamberta Murija, ki ga je tik pred prazniki zadela srčna kap. Pokojnik je bil dolgo let naš reden naročnik. Pri njem je tudi več let stanoval in ustvarjal kipar France Gorše. Imel je tam celo svojo galerijo.

+ PETER FLANDER

V Podbrdu je 3. januarja umrl Peter Flander. Veliko svojih moči in časa je posvetil iskanju zgodovinskih listin o Marijinem svetišču na Sv. Gori. Več let je izdal revijo »Svetogorska kraljica« in svetogorski koledarček.

GLEDALIŠČE

»FRANCE PREŠEREN«

V Boljuncu pri Trstu so 19. decembra lani odprli novo stavbo, namenjeno kulturni dejavnosti v tržaškem Bregu. Novo gledališče, ki je usposobljeno tudi za večje predstave, bo nosilo ime po največjem slovenskem pesniku Francetu Prešernu.

+ KAREL MAUSER

V soboto, 22. januarja, je v Clevelandu umrl izseljenski pisatelj Karel Mauser. Bil je doma z Bleda, kjer se je rodil 11. avgusta 1918. Napisal je zelo veliko pripovednih del, ki jih je povečini izdala Mohorjeva družba v Celovcu.

NOVO VODSTVO SKK

Slovenski kulturni klub, mladinska organizacija, ki združuje slovensko predvsem študirajočo mladino v Trstu, je v soboto 15. januarja imel občni zbor, na katerem so izvolili nov odbor, v katerem so Robert Šturman, Anka Peterlin, Marija Besednjak, Maja Lapornik, Veronika Breclj, Boris Ravbar in Stan-ko Posega.

»DAN EMIGRANTA«

Letošnji Dan emigranta, vsakoletna prireditev, ki jo prirejajo beneško slovenska društva na praznik sv. Treh kraljev v Čedadu, je imel letos še posebno velik odmev zaradi govora, ki ga je imel na tej prireditvi videmski nadškof msgr. Alfredo Battisti. Med drugim je ta visoki cerkveni dostojanstvenik tudi dejal: »... Slovenski bratje, ljubite svojo zemljo, svoje vasi, obnovi-

te razcefrano ali načeto tkivo vašega okolja... In če je morda kdaj videmska Cerkev v preteklosti ravnala na način, ki se je zdel malo razumevajoč za vašo skupnost, za vaše pravice, če se je kak kristjan čutil razdvojenega v svoji notranjosti, ker je moral izbirati med zvestobo cerkveni disciplini in med obrambo pravic skupnosti, kateri je pripadal, jaz sem tu, da prosim odpuščanja in da vam ponovno izrazim vso svojo solidarnost.«

FANTJE IZPOD GRMADE

V nedeljo, 19. decembra preteklega leta, je moški zbor Fantje izpod Grmade s slovesnim koncertom proslavil desetletnico svojega obstoja. Zbor je ob tej priložnosti prejel nič koliko čestitk in pozdravov. Največ zaslug za njegovo dolgoletno delovanje in obstoj nosi prav gotovo dirigent Ivo Kralj.

ARDUINO CREMONESI V DSI

Društvo slovenskih izobražencev nadaljuje s svojimi zanimivimi večeri ob ponedeljkih. V decembru lanskega leta je društvo pripravilo srečanje s skladateljem Pavletom Merkùjem ob krstni izvedbi njegove opere Kačji pastir; drugi ponedeljek v mesecu je predaval dr. Emidij Susič o problematiki mešanih zakonov; 20. decembra so člani sami poskrbeli za prijeten uvod v božične praznike. V ponedeljek, 10. januarja, je predaval župnik Lojze Župančič o Franzoniju in Lefeburu, 24. januarja pa je bil gost ponedeljkovega večera znani prijatelj Slovencev in slovenske kulture prof. Arduino Cremonesi (na sliki s prof. A. Rebulo).

ZANIMIVA KNJIŽNA NAPOVED

Založba Lipa v Kopru je objavila knjižni program za leto 1977. Med zanimivimi naslovi velja omeniti knjigo *Politično delovanje primorskih Slovencev po priključitvi Julijske krajine k Italiji (1921-1928)* dr. Milice Kacin - Wohinz. Gre očitno za nadaljevanje zelo dobro sprejete knjige iste avtorice *Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo, 1918-1921*.

+ Msgr. LUIGI SALVADORI

V četrtek, 3. februarja, je po kratki bolezni preminul v Trstu duhovnik Luigi Salvadori, ki se je rodil v Caserti leta 1895. V duhovnika je bil posvečen v Stični na Dolenjskem. Sploh je zelo dobro obvladal slovenščino in je bil velik prijatelj Slovencev, katerim je tudi rad pomagal, posebno pod fašizmom.

+ Dr. RUDOLF MARC

V sredo, 26. januarja, so v Trstu pokopali dr. Rudolfa Marca, gospodarstvenika, šolnika in javnega delavca. Bil je med ustanovitelji Slovenske demokratske zveze, predhodnice današnje Slovenske skupnosti, stranke Slovencev v Italiji, in nekaj let tudi odgovorni urednik lista Demokracija.

TRŽAŠKI PEVCI V KNEŽAKU

Tudi letos so za božični čas pripravili na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji več koncertov božičnih pesmi. Zveza cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem je imela svoj tradicionalni koncert pri Novem sv. Antonu v Trstu, kjer so nastopili združeni cerkveni zbori od Sv. Ivana, iz Rojana in z Opč'n. Koncert so pevci ponovili v Knežaku pri Ilirski Bistrici (na sliki).

JOŽE KUNČIČ SREBRNOMAŠNIK

Jože Kunčič, župnik v Sv. Križu pri Trstu, je 13. januarja praznoval 25-letnico mašništva. Slavljenec je doma iz Ilirske Bistrice in je v službi v tržaški škofiji od leta 1956.

+ STANKO CAJNKAR

V sredo, 19. januarja, so pri Sv. Tomažu v Slovenskih goricah pokopali pisatelja in teologa, bogoslovnega profesorja in dekana teološke fakultete Stanko Cajnkara. Star je bil 76 let.

UMRLA JE ELZA ANTONAC

Konec decembra so na Opčinah pokopali prof. Elzo Antonas. Pokojnica, ki je poučevala filozofijo na višji gimnaziji France Prešeren v Trstu, je bila stara 53 let.

PISATELJ MILAN LIPOVEC TUDI IZUMITELJ

Tržaški pisatelj Milan Lipovec, ki je širši javnosti znan kot dober pripovednik, bo morda v kratkem zaslovel tudi kot izumitelj tridimenzionalne televizije in fotografije. Kot takega nam ga je namreč predstavil znani italijanski tednik Stop, iz katerega so povzete fotografije, ki jih objavljamo (slika na levi).

MILAN LIPOVEC, UN GIORNALISTA TRIESTINO, HA BREVETTATO UN VISORE CHE POTREBBE RIVOLUZIONARE LA FOTOGRAFIA E LA CINEMATOGRAFIA

CON IL SUO MARCHINGEGNO L'UOMO «PIATTO» DIVENTA TRIDIMENSIONALE

«IL TUO CERVELLO È UNA MINIERA»

Nostro servizio Trieste, gennaio

FORSE, tra pochi anni, potremo assistere a spettacoli televisivi in tre dimensioni. La brillante invenzione che potrebbe rivoluzionare il sistema visivo a due dimensioni oggi in atto in ogni forma di spettacolo è dovuta ad un sessantatreenne giornalista triestino in pensione, Milan Lipovec.

«Ognuno di noi», dice Lipovec, «al di là della professione va alla ricerca di qualche hobby: di mio, dico che posso inventare»

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Zora Piščanc

Goriška pisateljica Zora Piščanc je do zdaj izdala tri povesti: *Cvetje v viharju* (1953), *Dom v tujini* (1958) in *Andrejka* (1970), leta 1975 pa je izšla v redni zbirki Goriške Mohorjeve družbe njena četrta povest *Na obalah morja* (104 str.). Podpisala se je s psevdonimom Marijana Kanduš. (O njenih prejšnjih delih glej Mladiko 1988, 121, 1972, 156-7).

Junakinja te ljubezenske zgodbe je Simona Pertot, uradnica iz Barkovelj, ki je do začetka povesti živela zelo enolično: »Dom, služba, ob nedeljah cerkev in sprehod po barkovljanski obali.« S sestro Rezido sta živeli sami v lastni hiši na bregu. Nekega dne je odšla na počitnice k teti na otok Cres in že pred ladjo srečala kapitana Nadirja, ki je vozil na progi Reka - Cres. V trenutku sta se vzljubila in ljubezen je trajala cele počitnice, ko je moral Nadir odpluti za 4 do 6 mesecev na Japonsko. Dal ji je zaročni prstan in ji omenil neko japonsko družino z deklico Suzaki iz Osake. Dve leti ga ni bilo nazaj in tudi pisma so izostala, vendar je Simona zvedela, da živi s Suzaki, ki je zgubila starše, in ima z njo otroka. Nezvestoba jo je silno potrla, ker je ostala po sestrini poroki čisto sama. Po dveh letih ji je Nadir poslal svoj dnevnik, v katerem ji je razkril svoje življenje na Japonskem: Suzaki bi bila brez njega umrla, ostal je, imel z njo deklico Maki, po otrokovem rojstvu pa je začela Suzaki bolehati za levkemijo, ker so bili starši ob atomski bombi v Hirošimi. Obrnil se je na misijonarja Vladimira (Kosa), ki je Suzaki in otroka krstil in ju poročil. Pred smrtjo je ženi povedal vse o Simoni in ta mu je naročila: »Reci ji, naj bo dobra mamica najinemu otroku. Iz nebes jo bom blagoslovljal.« Simona mu je odpustila, vrnil se je k njej, dobil službo na Reki na starem mestu, in velikonočni ponedeljek sta se poročila v barkovljanski cerkvi.

Zgodba je ljubezenska, idilično idealizirana, ljubezen na prvi pogled, ki se iz »male pustolovščine«, kakor jo v začetku imenuje Simona, spremeni v resno zadevo. Za Simono je »vsaka ljubezen odsev božje ljubezni... Moža ni mogoče zamenjati, a tudi fanta ne, če je ljubezen prava... ljubezen je močnejša kot smrt. Smrt bo prešla, ljubezen pa bo ostala.«

Simona je vzorno dekle, ki zelo resno gleda na vsa vprašanja življenja. Ve, »kaj je dobro, in slutim, kaj je

slabo. Oba bova morala skozi viharje, da si zasluživa miren pristan.« Pogosto jo spreletavajo slutnje, da njeno življenje ne bo lahko z Nadirjem, toda že prvič na ladji »je sprejela nase vse, kar ji je Bog namenil ob srečanju z Nadirjem«. Zato je tudi Nadirjeva nezvestoba ne zlomi in mu brez težave odpusti, češ: Oba sva po trpljenju dozorela v moža in ženo. Ob tebi se ne bojim težav, kajti vse premore tisti, ki ljubi.«

Nadir je bil po Simoninih mislih »čudovit«. Veroval je v usodo: »Tako nama je bilo namenjeno, da sva se srečala.« V mladosti je bil mašni strežnik v Poreču, zdaj »v cerkev ne hodim več, a morda v Boga še verujem«. Boga išče v ljudeh, a malokdaj ga najde, »v tebi sem ga, deklica moja«. V Osaki se mu je prikazala v sanjah mrtva mati: »Sin moj, kam drviš? V sovraštvu živiš, daleč od Boga in še Suzaki bo umrla brez njega. Pohiti, dokler je še čas. Ni še tvoja žena in otrok ni še božji otrok.« Po tem prividu se je popolnoma spremenil. Vendar pa je pisateljica le malo utemeljila njegovo združenje s Suzaki, zapustitev ladje in Simone. Vse njegovo življenje in ravnanje na Japonskem je podano z njegovim dnevnikom, v katerem se opravičuje in zvrča krivdo na usodo, »na trenutek šibkosti, ki ga je narekovalo zgolj usmiljenje in nikdar ne ljubezen«. Dogodki se na Japonskem tako spretno zasuka, da Simoni ni težko odpustiti spreobrnjenemu grešniku, ki je vzel »križ na svoje rame kot pokoro za svoj greh«.

V to zgodbo je vpletla pisateljica še nekaj zares živih ljudi, v prvi vrsti teto Ivano in starega mornarja botra Šimna s Cresa, sestro Rezido in šest francoskih prijateljev s Cresa. Njihovo smrtno nevarnost ob razburkanem morju je podala dramatično napeto in prepričljivo.

Povest je torej precej vzgojna, posebno Simona je vzorno dekle, njene besede imajo pogosto prizvok svetega pisma. Pripovedovanje je živahno in tekoče, posejano z opisi kraške narave in morja. Morje ji je tudi simbol, kar potrjujejo tudi sklepne besede povesti: »...in večno šume valovi ob obalah morja. Šepečejo o skrivnosti ljubezni in življenja, hrumijo skozi viharje nemira in bolesti, umirjeni se spet povračajo in pojo pesem o dobroti in odpuščanju, o ljubezni, ki je močnejša kot smrt, lepša in svetlejša kot biser na morskem dnu... Ljubezen, ki nikdar ne mine.«

(se nadaljuje)

NOVI »ZALIV«

Za božič 1976 je izšla nova (56-57) številka tržaške revije Zaliv z naslednjo vsebino: Še o dvojezičnosti, Ob dveh obsodbah (Blažiča in Miklavčiča), B. Pahor, Kette, Cankar, Kosovel — troje velikih sporo-

čil, Josip Merkù, Okoličanski bataljon, Karel Bajc, Raziskave o morju, Anketa o tržaških in goriških slovenskih časnikih (Primorski dnevnik, Gospodarstvo, Novi list, Katoliški glas, Delo), Vinko Ošlak, Izbor iz dnevnika 75-76, Boro Ban, Moč

v belem, Igor Mislej, Fiziognomija totalitarizma, Boris Pahor, Dr. Anton Dermota, zapis ob stoletnici rojstva, Z. Tavčar, Fleši o novih knjigah, Odmevi. Naslov uredništva: Marica Vidmar, Ul. Timignano 47, 34128 - Trst. Cena številke 1000 lir.

O hišnih znamenjih na Tolminskem

V koledarju Goriške Mohorjeve družbe za leto 1977 je tudi članek »O hišnih, klesarskih in drugih znamenjih na Slovenskem«, ki ga je napisal Vinko Mirt. V njem nam pisec razlaga pomen in vrste znamenj. Delimo jih na domačijska ali hišna, kamnoseška, obrtniška in celovska, živinska in lesna.

V slovenskem narodopisju o njih doslej še nimamo poročil. Raziskovalci so bili celo mnenja, da na Slovenskem sploh ne obstajajo. Naš pravni zgodovinar Sergij Vilfan meni v spisu »Očrt slovenskega pravnega narodopisja«, ki je izšel v knjigi Rajka Ložarja »Narodopisje Slovencev«, Ljubljana 1944, da: »Podatkov o hišnih znakih pri Slovencih nisem dobil.« Menda se isto mnenje ponovi tudi v njegovem odličnem delu o pravni zgodovini Slovencev, izšlem tudi v nemščini pod naslovom »Rechtsgeschichte der Slowenen«, v Gradcu leta 1968,

Tu gre za očitno pomoto, zakaj hišna znamenja na Slovenskem so, četudi mogoče v bolj omejenem obsegu kot drugod. Lahko da so se že tudi precej izgubila. Da doslej nihče naših narodoslovcev ni opozoril s kakim člankom nanje in se zanje ni zanimal, je mogoče prav posledica omenjenega zapisa Sergija Vlfana, izvedenca s tega strokovnega področja, da znamenj na Slovenskem ni dobil oz. da jih ni.*

Sodim, da bi moral tudi naš tisk zavzeti odgovornejši stališče v obveščanju javnosti in privzganjanju čuta o pomenu in vrednosti ostalin naše ljudske kulture in njene ga izročila. In ko že toliko opozarjamo na odtujenost današnjega človeka domačemu naravnemu in kulturnemu okolju in potrebo ohranjanja naravne pokrajine v prid našega telesnega zdravja, spregovorimo tudi o pomenu ljudskega kulturnega izročila za človekovo duhovno zdravje. Plaz vsakodnevnih poročil, ki mu je človek izpostavljen, izkoreninjenja iz dneva in dan širše ljudske sloje njihovemu življenjskemu okolju.

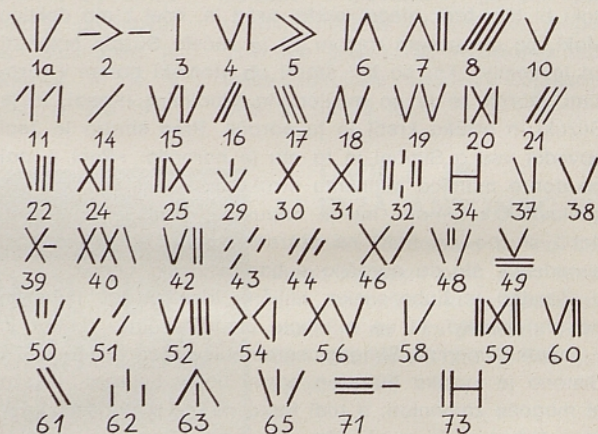
Glede hišnih znamenj. Vinko Mirt je opozoril nanje s posebnim člankom že v koledarju Celovške Mohorjeve leta 1973. Spomladi leta 1975 se je pisec mudil na Dunaju, kjer sem se z njim seznanil in ga ob tej priložnosti opozoril na hišna znamenja v okolici Tolmina ter obenem obljubil, da jih bom poskušal nekaj zbrati za morebitno objavo. Vsaj toliko, da se javnost na to vprašanje opozori. Znamenja, ki sem jih zbral, bi morala iziti priložena Mirtovemu članku, v letošnjem goriškem koledarju, pa je njih objava iz tehničnih zadržkov izostala.

* Tu se nehote spomnimo na prenašljive sklepe zaslužnega slovestvenega zgodovinarja Franceta Kidriča, ki je izključil možnost kakršnih koli spisov v slovenščini iz plemiških krogov. Trditev, ki je za desetletja zavrla raziskave v tej smeri, dokler se niso našla pisma grofice Coraduzzi v Trstu. Prim. »Zaliv« 1972. - Ideologije z njihovimi vnaprejšnjimi sklepi torej še vedno močno ovirajo raziskave iz slovenske preteklosti in preusmerjajo pomen njihovih izsledkov.

V primeru hišnih znamenj iz tolminske okolice gre za *lesena znamenja*. Njih sestava je v bistvu zelo preprosta, črte v različni povezavi, tako da jih je mogoče brez večjih težav zarezovati ali zasekavati v najrazličnejša orodja z lesenimi ročaji: v kosišče, grabljišče, v ročaje plevelnice, lopate, vil, sapona (krampa), cepina, krvača, sekire, žage, pa tudi na čoke, ki so jih nekdaj plavili iz partij (gozdov) po Tolminki, ter na polena in šture, kadar se v »partijah« skupno drvari. (Beseda »partija« izhaja najbrž iz dejstva, da so skupne ali pa graščinske gozdove nekoč porazdelili t.j. »spartil«).

Znamenja, ki so bila zbrana in so tukaj objavljena, se nanašajo na vas *Zatolmin in njegove zaselke*. Zbranih je 50 znamenj, po hišnih številkah. Niso zbrana znamenja za vse številke, ker nekateri domovi že dolgo niso več kmetije ali pa podatkov zaenkrat ni bilo mogoče dobiti. Svoj čas je bilo domačij oz. hiš več, kot pa je danes števil. Zadnje oštevilčenje se je izvršilo po petdesetem letu, prej pa menda po prvi vojski. Vsakokrat so se upoštevale spremembe, ko so se zamenjale v nekaterih hišah družine, opustile kmetije in se njih polja pokupila, ali pa se je opustila tudi sama hiša, ki služi sedaj komu za klet ali za kako drugo rabo.

Hišna znamenja od Zatolmina:

Domača imena za vse hišne številke, med njimi tudi za opuščene hiše, v tolminski izreki. Opuščaj (') je namesto polglasnika, ki je trd in poudarjen:

Številka: 1 zadružni dom, 1a p'r Krinču (nova hiša, gospodar je iz sosednje vasi Dolje, od hiše istega imena), 2 p'r Kacajnarju, 3 p'r Andrejčtu, 4 p'r Šrbanu, 5 p'r Zietcu ali Ziedcu, 6 p'r Blajšču, 7 p'r Uhaču, 8 p'r Jakšu ta dalejn ali ta dalejn'm, 9 p'r Jošču, 10 p'r Žorču, 11 p'r Palukču, 12 p'r Janžu, 13 p'r Tutu, 14 p'r J'uanc'tu, 15 p'r Gragu'rju, 16 p'r Kli't'niku, 17 p'r Jakulu, 18 p'r Kramarju, 19 p'r Bagataju, 20 p'r Mataju, 21 p'r B'dnejšču, 22 p'r Krag'ljnu, 23 p'r Pamu'lu, 24 p'r Čažu, 25 p'r Jermanu, 27 p'r Niežtu, 28 p'r J'uajnu, 29 p'r

Maklauču, 30 p'r Bajtču, 36 p'r Šaulnu, 37 p'r Čmanu, 38 p'r Pipu, 39 p'r Gunarju; blizu je bila nekoč tudi hiša: p'r Tuonc'tu, 40 p'r Flukcu, 41 p'r Gapču (sedaj je tu družina Smrekarjeva in nosi hiša to ime), 42 p'r Abranču, 43 p'r Mlakarju, 44 p'r Kauaču, 45 p'r Pati'pču, 46 p'r Hri'ncu, 47 p'r Škrbejlu, 51 p'r Rejcu; tu blizu je stala hiša: p'r Ruscu, 52 p'r U'rš'tu, 53 m'kar'nca (Mlekarna), 54 p'r J'ujajšču, 55 p'r Hlaču, 56 p'r P'trinu, 57 p'r Mačku, 58 p'r Škudru, 59 p'r Žjefču, 60 p'r Bajtu, 61 p'r Pet'rču, 62 p'r J'uanu, 63 p'r Gugalu, 64 p'r Šturmu, Zaselek »na Luoč'h«: 65 p'r Dragarju, 66 p'r Luokarju, 67 p'r Škudru na Luoč'h, 68 p'r And'rju, 69 p'r Tinču, 70 p'r Tamejšču, Zaselek: »V Raln'h«: 71 p'r Ralnč'nu, 72 p'r Juož'tu, 73 p'r Ariedu, Osamljena kmetija Zasteno (6 km od Zatolmina): 74 p'r Zasti'narju, Osamljena kmetija v Javorci (7 km daleč v isti smeri): 75 p'r Bleku; tu sta še dve opuščeni kmetiji: p'r Bričku in p'r Matjonu ter Opuščena kmetija v Pologu (8 km): p'r Paluogarju.

Predlog v sestavljenem krajevnem imenu je na Tolminskem še vedno živ, zato pravijo Zatolminom (ne: v Zatolminu), Zalogom (ne v Zalogu), tako tudi Podbrdom, Podgoro ipd. Torej brez podvajanja!

Kar zadeva uporabo hišnega imena, je treba pripomniti da ga določa svojilna oblika pridevnika na -ev in -eva. Torej Tone Uhačev ali Anca Žnidarjeva npr. pomeni, da se pri hišah, odkoder ti osebi izhajata, reče »pri Uhaču« oz. »pri Žnidarju«, ne pa, da sta besedi Uhač in Žnidar priimka. V kolikor pa bi šlo za gospodarja in gospodinjjo pri eni in drugi hiši, bi rekli enemu Uhač, drugi pa Žnidarca. (Imena so seveda izmišljena!)

Poleg hišnih znamenj imajo tudi druge znake, tako npr. za zaznamovanje živine, zlasti drobnice. Zareze na uhlje ovc, na enega ali na oba, v različni zvezi; npr. zareza na obeh uhljih ali samo na enem ali na enem dvakrat; na enem enkrat, na drugem dvakrat, itd. Potem jamice na uhljih, podobno kot zareze in v povezavi z njimi. Ovce in jareta je bilo treba znakovati, ker so jih med poletjem navadno gnali v planino, v peči, kjer so se po policah prosto pasla, ne da bi jih kdo varoval. Šele v zgodnji jeseni so jih hodili iskat, prignali cel trop na kako planino, jih zaprli v štale, odbrali po znakih na uhljih vsak svoje, druge pa zagnali nazaj v peči. Pri tem se je neredko zgodilo, da se je med poletjem kaka ovca izgubila ali pa našla pot v drugi hlev. Okoli Krna (2245 m) so se namreč srečavali ovčji tropi iz okolice Tolmina, od Drežnice (nad Kobaridom) in s trentarske strani, posebno iz Lepene.

Goveda niso zaznamovali, ker se ni prosto paslo. Če pa je bilo to kdaj treba, potem so kravam in junicam naredili znake na roge.

Kako so znamenja nastala? Prav do nianse te ga najbrž ne bomo več izvedeli. Težko bo še najti kakega očanca, ki se bo še spomnil, kaj mu je o znamenjih povedal, in če mu je sploh povedal, njegov oče ali stari oče. Znamenja so bila pač nekaj vsakdanjega. Sklepamo lahko le to, da so morala nastati pri skupnih delih, sprva začasno, potem pa so se oprijela za stalno.

Poglejmo primer: Ob Soči je pašnik z imenom »na Produ«, v solastništvu devetih gospodarjev od Zatolmina. Na ta pašnik ženejo krave pred in po planini. Poleti, ko so krave v planini, na pašniku skupno sečejo (kosijo)

travo in sušijo seno. Po enega kosca in enega grabiča ali grabičko da vsaka hiša. Skupaj se poseče travo, raztrosi rezi, obrača in grabi. Pri grabljenju se seno zлага v kupe. En kup po pet do šest plastov. »Plast« je toliko stisnjenega sena, kolikor ga more s grabljami in roko zajeti odrasel možki. Ko je seno pograbljeno in zloženo v kupe, je treba kupe razdeliti. Nekdo, navadno tisti, ki je tisto leto na vrsti za gospodarja na pašniku, vzame devet špic (toliko je gospodarjev) in zareže vanje zarez, na eno špico eno, na drugo dve itd. vse do devet (če so vsi prisotni). Potem določijo kupom vrstni red in vzdigujejo špice. Vsak vzdigne svoj kup. To se ponovi tolikokrat, dokler niso kupi razdeljeni. Nato znese vsak zase svoje kupe na štalo ali pa jih še raztrosi in posuši, če seno še ni dovolj suho.

Takoj ko je bil nekdo vzdignil kup, ga gre zaznamovati s svojim znakom. In prav pri tem znamovanju smo, mislim, na začetku razvoja hišnih znakov. Za znamovanje pri razdeljevanju senenih kupov se uporabljajo največ kratke veje, ki si jih odlomijo na bližnjem grmu ali drevesu, samo da si vsak izbere svojo vrsto. »Na Produ« rabijo za to največkrat topol, hrast, maleko (vrsta vrbe), jelšo (rečejo ji: ušaj), lipo, suho vejo ali špico, paličasto rožo z lila cvetovi ter drugo vejevje. Znak velja le za tistikrat. Vsak je vejo-znak zataknil vrh svojega kupa in če ga je bilo treba še strositi in sušiti, je bila veja-znak zataknjena v zemljo zraven strošnega kupa, tako da je stala pokonci in bila že od daleč vidna.

Gre za *začasno zaznamovanje*, iz katerega bi se še do pred nekaj let moglo razviti stalnejše, tako da bi vsako leto vsak gospodar uporabljal isto vejo-znak za svoje znamenje, skorajda hišno znamenje.

Na ta način so se namreč tudi iz sprva začasnih črt in črtic pri skupnem delu razvili stalni (hišni) znaki, ki so jih vrezovali na orodja, da so jih mogli medsebojno ločiti. Ker so opravljali skupna dela na graščinskih posestvih več stoletij, je prav mogoče, da so tudi ta hišna znamenja stara več stoletij in da so nadomestovala hišne številke. Vse to pod pogojem, da so pri skupnih delih oz. robotah na grajskih posestvih delali vsak s svojim orodjem. Ker, če so bila tudi orodja graščinska, bi bilo njih oznamovanje odveč.

Hišno ime in hišno znamenje sta imela za vsako domačijo *družbeno (socialno) vlogo*. Po hišnem domačem imenu je bila domačija znana na vasi in zunaj nje, po drugih vaseh. Hišno domače ime je na Tolminskem še danes važnejše kot priimek, ker pove za določeno osebo neprimerno več: kdo so starši, žlahta, številnost družine, njene premoženjske razmere (znano je namreč za vso okolico, kdo so v kateri vasi večji, srednji in mali kmetje) in še kaj. Priimki, ki se po posameznih hišah z možnostvami tudi spreminjajo, vsega tega še zdaleč ne morejo povedati.

Nasproti temu je hišno znamenje predstavljalo *razpoznavni znak* le znotraj komun (srenje); tam, kjer so si bili ljudje v rednem delovnem stiku, tako da so ločili svoja orodja in svoje stvari.

Naj sklenem ta zapis z opozorilom na važnost nadaljnega raziskovanja hišnih znamenj, njih socialne vloge in sploh socialnih odnosov v slovenski vaški družbi kot najmočnejšega sloja slovenske družbe vse do zadnje vojske.

Drobci iz manjšinskega sveta

PRIROČNIKI O MANJŠINAH

Oktobra 1976 je prišla iz tiskarne najnovejša knjiga o manjšinah v zahodni Evropi. V angleščini jo je napisal Waležan Meic Stephens. Tako je še v tem jeziku na razpolago sodobna knjiga, ki obravnava tudi našo manjšino. Od leta 1970 so izšle podobne knjige tako v nemščini kot frančoščini.

V nemščini je izšel na pobudo FUENS doslej najpodrobnejši pregled položaja vseh evropskih manjšin, ki so ga deloma sestavili predstavniki samih manjšin. Gre za *Handbuch der europäischen Volksgruppen* (uredil Manfred Straka, založba Braumüller, Wien - Stuttgart 1970, 658 str.). Slovensko manjšino v Italiji je opisal prof. Theodor Veiter (*Die slowenische Volksgruppe in Italien*, str. 470-484). Leta 1974 je izšla v *Drobcih* že omenjena knjižica *Nationale Minderheiten in Europa* (R. Grulich in P. Pulte).

V frančoščini je izdal prof. Guy Héraud leta 1974 drugo, precej predelano izdajo znane knjige *L'Europe des ethnies* (Presses d'Europe; 4, boulevard Carabacel, 06000 Nice, Francija; 324 str., 24 frankov), ki je prvič izšla leta 1963 in takoj postala temeljno delo za spoznavanje manjšinskih vprašanj. V knjigi obravnava pojme narodnosti, etnije, zatiranja, evropskega združevanja itd., predstavlja pa posebej evropske »narode brez države« in posebej manjšine po posameznih državah. Sledijo bibliografija 326 enot (za našo manjšino omenja le zgoraj navedeni Veiterjev članek v *Handbuchu*) in naslovi manjšinskih ustanov (tudi več slovenskih v Italiji, čeprav z nekaterimi netočnostmi in zastarelostmi).

O Slovencih v Italiji piše Héraud na straneh 235-237. Zanimivo je, da v kratkem, a zadetem pregledu zmanjšuje število Slovencev v Italiji. V prvi izdaji omenja 63.000 Slovencev v tržaški, 20.000 v goriški, 42.000 v videmski pokrajini, skupno 125.000. V tej izdaji pa 30.000 v tržaški, 20.000 v goriški, 25.000 v videmski pokrajini, skupno 75.000. S pridržki navaja tudi izide ljudskega štetja iz leta 1971 — a z neuradnimi številkami, ki jih je za tržaško občino objavil tednik *Il Meridiano*. Uradne številke so bile potem za tržaško občino za 1.201 enoto nižje od neuradnih. Tiskarski škrt je zakrivil v razdelku o naši manjšini dvakratni natis istega odstavka. (Omeni se lahko še primer imena občine Števerjan, ki je v več Héraudovih spisih Staver-

jan - Staranzano.) Ne povsem točna je tudi navedba členov 3 in 4 deželnega statuta F-JK, ki se ne sklicujeta na »zaščito manjšin« in na »meddržavne obveznosti, ki zadevajo Trst«. Sporno je namreč, ali gre za zaščito manjšine, ali le za zaščito članov manjšin, ker je besedilo dvoumno in interpretacija še vedno restriktivna. Meddržavne obveznosti pa se ne nanašajo izrecno na londonski sporazum, saj gre za običajno formulo v posebnih deželnih statutih. Sicer pa Héraud pravilno pove, da ne prinaša deželni statut nič bistveno novega za slovensko manjšino. O Slovencih v Avstriji naj tukaj za beležimo le to, da pisec vztraja pri neutemeljenem opisovanju »Vindišarjev«.

V italijanskem jeziku sta izšli znani Salvijevi knjigi, ki pa ne krijeta vseh evropskih manjšinskih narodnostnih skupnosti. Leta 1966 je izšel v italijanščini, prevod Héraudove knjige *Peuples et langues d'Europe* (Guy Héraud, *Popoli e lingue d'Europa*, Ferro edizioni, Milano 1966, 434 str.), ki po prvi izdaji *L'Europe des ethnies* povzema opis evropskih manjšin (o Slovencih v Italiji na straneh 333-336), kar pa obravnava v širšem okviru vloge narodnosti v današnji in v bodoči Evropi.

(se nadaljuje)

Živahno delovanje Slovenske skupnosti

V Jamljah se je v soboto, 5. februarja, sestal deželni svet Slovenske skupnosti. To je bila v bistvu priprava na II. deželni kongres, ki je napovedan za letošnji 12. marec.

Stranka SSK je pokazala zadnje čase sploh nadvse razveseljeno in živahno dejavnost. Tako je na primer tržaški pokrajinski odbor začel letos izdajati redno mesečno glasilo z naslovom SKUPNOST, vodstvo stranke pa vzdržuje plodne stike z drugimi manjšinami v Italiji in Evropi, tako z Ladinci in Nemci, Francozi, Furlani in drugimi. 3. februarja je deželno vodstvo stranke opravilo obisk pri SZDL Slovenije v Ljubljani.

Ob treh premierah Slovenskega gledališča v Trstu

Stalno slovensko gledališče v Trstu je za našo narodnostno skupnost pripravilo v tej prvi polovici sezone tri po izvoru različne teatske uspešnice: francoski vaudeville, italijansko renesančno komedijo in slovensko noviteto. Na videz torej razvejano in bogato zastavljen načrt, škoda le, da je skupna značilnost vseh treh del izrazita vsebinska in miselna praznina, kar tržaško gledališče rešuje z razkošno inscenacijo in učinkovitimi režiserskimi prijemi. Kljub obilnemu ploskanju, ki so ga bili deležni in so ga tudi zaslužili igralci in režiserji, pa se je vsakdo lahko zavedel, da so vsa tri dela idejno in literarno šibka in da ne povedo prav nič. Ansambel torej zasluži pohvalo, kritične misli pa so v glavnem namenjene vodstvu. Da se je tak repertoarni spodrseljaj pripetil eni izmed slovenskih ustanov, ki delujejo z ramo ob rami z drugimi gledališči, bi lahko zaključili, da je pač odpovedal miselno - ideativni stroj samoupravnega vodstva, da je šlo za komercialno potezo ali za zavestno preusmeritev na bolj specifično področje. Gledalci v takem primeru bi ne bili bistveno prikrašani, saj imajo na voljo tudi druge predstave in lahko izbirajo. Toda s temi zaključki se ne moremo sprijazniti, če pomislimo, da je SSG edino profesionalno gledališče v zamestvu in da se kot tako upravičeno poteguje za javno finansiranje. Zaradi tega monopolnega položaja je torej gledališče stvar nas vseh. Ne more nam torej biti vseeno, če si vodstvo naše ustanove dovolj začetni in nadaljevati sezono z deli, ki nikakor ne ustrezajo

socialno, kulturno in idejno tako različno strukturirani slovenski manjšini.

Če izločimo iz tega pregleda prvo letošnjo uprizoritev, Feydeaujevega »Champignola«, ki je še spadal v lanski program (kar tudi ni bilo najbolj korektno do abonentov), nam za zgornje ugotovitve zadoštujejo novost »Koža megle« Frančka Rudolfa in »Benečanka« anonimnega avtorja iz 16. stoletja. Koža megle je doživela krst v Kulturnem domu, toda kljub dražljivi folklorni tematiki ob zanimivem zapletu in dramatičnem razpletu, ni doživela ugodnega sprejema pri kritiki, ki je bila sicer polna pohval za inscenacijo Jožeta Babiča. Režiser je postavil na noge spektakel na visoki ravni in rešil igro, ki nikakor ne zasluži umetniškega in finančnega navora SSG. Babič je učinkovito izkoristil primitivne elemente kurentovanja, dediščino davne preteklosti in plastično prikazal kurente, ki živijo in umirajo v svojem tragično zaprtem svetu. Vzorna in morda celo preveč razkošna scena je pomagala k uspehu predstave, vendar pa je še podčrtala miselno praznino teksta. Brez škode za uprizoritev

pa bi lahko izpadli nekateri preveč naturalistični prizori.

Še manj posrečeno roko je imelo vodstvo SSG z izbiro »Benečanke«. To je ena izmed številnih iger iz italijanske renesanse brez trajnejše vrednosti, ki se pred pozabo rešujejo zaradi poudarjene vulgarnosti teksta in situacij. Prostor v sodobnem gledališču pa najdejo te igre samo zato, ker danes primanjkujejo celo tovrstna dela. Ta literatura je namreč skoro v celoti namenjena komercialnemu filmu. Režiser Uršič je hotel nekoliko ublažiti učinek nujno težkega humorja s tem, da je poudaril igro kot tako, jo omejil le na del odra, odkril zakulisje gledalcem, šepetalko, priprave v ozadju itd. Domislica je bila dobra, vendar pa namena ni dosegel. Pač pa je igra v (neenotnem) primorskem narečju še poudarila vulgarnost. Tudi so bili igralci preveč okorni, premalo lahko kotni v gestah in besedi in prepočasni, da bi blazilno vplivali glede na prostaško komičnost komedije. Publika je tako imela ves čas, da se dodobra nakrohota (pri tem pa velja še razmisliti glede dejstva, da so gledalci šele v tej igri našli elemente za sprostitev...) Motilo je prav to, da je bilo mesta samo za krohot in skoro nič za nasmeh. Škoda sredstev in truda.

SSG s temi deli gotovo ne opravlja med Slovenci v Italiji tiste vloge, ki bi jo moralo kot edina in najvišja kulturna ustanova na tem področju.

P.

Gostovanje SLG iz Celja

Od 30. novembra do 5. decembra je gostovalo v Kulturnem domu Slovensko ljudsko gledališče iz Celja s Cankarjevo farso v treh dejanjih Pohujšanje v dolini šentflorjanski. Tako je ob iztekanju jubilejnega Cankarjevega leta pripravilo tržaškemu občinstvu velik umetniški užitek ob izredno dognani u-

podobitvi tega Cankarjevega dela.

Režijski koncept Mileta Koruna je dal predstavi enotnost in homogenost. Svojo zamisel — premostiti tradicionalno razklanost med pokvarjenostjo doline šentflorjanske in vzvišenostjo umetnika s tem, da oba pola nekako približa (umetnost nekako degradira, šentflorjance pa

napravi manj karikaturne in bolj človeške), - je Korun izpeljal dosledno. Pri tem pa ni delal sile Cankarju, zdi se, kot bi ključ za tako interpretacijo našel že v tekstu samem.

Vsi posamezni režijski elementi se skladajo s to vodilno zamisljo in se ujemajo v mozaik.

Z režiserjem pa so tudi odlično sodelovali vsi člani ansambla, predvsem v dovršenih skupinskih prizorih. V nastopih Šentflorjancev gre za nekakšno koralno igro: vse solistične vloge spremlja ves čas sodelovanje celotne skupine. Ta uigranost ansambla, kjer igra vsak posameznik svoj prepričljiv lik, a se obenem vključuje v celoto, ne da bi kjerkoli izstopal in s tem motil ubranost, dokazuje, da je imel režiser na razpolago res dobre igralce.

V vlogi Krištofa Kobarja, imenovanega Peter, je nastopil Radko Polič, eden največjih slovenskih igralcev mlajše generacije. Njegova igra je bila vseskozi lepa, nabita z emotivno silo. Vendar nekoliko motijo preskoki od tihe ponotranjene igre do glasne, včasih celo preglasne, ki delujejo na gledalca izumetničeno, pozersko, izkristaliziran lik Jacinte s čudovito umerjeno in pravilno dozirano intenziteto glasu in kretanjem je ustvarila Anica Kumrova. Posebej bi še omenili odlično kreacijo Pavla Jeršina v vlogi Zlodeja.

V celoti je bila to dovršena predstava, polna notranje ubranosti, ki je popolnoma zasluženo posegla po nagradi za najboljšo predstavo na Borštnikovem srečanju 1976.

Matejka Maver

Jurčičeva Golida v nemščini

Znani prevajalec iz slovenske literature dr. Ferdinand Kolednik se je izkazal zlasti z Jurčičevim Jurijem Kozjakom, ki ga je sam ali s pomočjo drugih prevedel v 46 jezikov. Poleg tega je prevedel vrsto drugih slovenskih del v francoščino, nemščino, angleščino, italijanščino in druge jezike, tudi v latinščino.

V nemščino je doslej prevedel iz

Jurčiča JURIIJA KOZJAKA, ki je izšel v štirih različnih izdajah, DESETEGA BRATA in novelo LIPE. Lani je izšel njegov prevod Jurčičeve GOLIDE, in sicer v Schweizerisches Sonntagsblatt, Goldach, 6. in 13. maja 1976, št. 18. in 19.

Povest je napisal Jurčič leta 1866 in je izšla v Janežičevem Slovenskem glasniku. Pripoveduje o dveh francoskih vojakih, ki sta morala bežati iz Napoleonove Ilirije. Spotoma sta v nekem mlinu zahtevala »gallino«, mlinar pa jima je prinesel golido. Jezna sta ga ubila in pustila v košarici nekaj mesecev starega otroka. Otrok Pavlek je doraščal, pokazal izredno nadarjenost za kiparstvo, postal slaven kipar v Tr-

stu, medtem ko se je mlinarjevemu sinu Janezu slabo godilo. Pavlek mu je rešil dom, čeprav ga je Janez v mladosti pretepal in pognal iz mlina.

Povest je ljudska, zgrajena na resničnem dogodku, napisana pa v slogu ganljivih in poučnih zgodbic. Kolednik jo je prelin v nemščino, da se bere kot izvirnik. Zanimivo je, da je ohranil izvirni naslov: GOLIDA von Josef Jurcic. Erzählung nach einer wahren Begebenheit (übersetzt aus dem Slowenischen von Dr. Ferdinand Kolednik).

Kolednik živi na Koroškem v Podgorju (Maria Elend), kjer je zgradil mogočen Domus Christi za upokojene duhovnike.

Martin Jevnikar

Novo o prevodih Prešernovih poezij v nemščini

Celovski prevajalec slovenskih avtorjev v nemščino in slavist Peter Kersche je pred kratkim v drugi in tretji številki ljubljanske SLAVISTIČNE REVIJE za leto 1976 objavil dopolnitve k znani Prešernovi bibliografiji Štefke Bulovčeve. Dopolnitve Petra Kerscheja se nanašajo na Prešerna v nemških prevodih. Na dvanajstih straneh drobne tiska objavlja Peter Kersche nešteto bibliografskih dopolnitev in med drugim navaja objave v starih nemških časnikih nekdanje avstro-ogrske monarhije na današnjem jugoslovanskem ozemlju, kot so bili Agramer Zeitung v Zagrebu, Illyrisches Blatt iz Ljubljane, ljubljanski Laibacher Zeitung. Omenja tudi objave v dunajski Neue freie Presse in v številnih revijah, kot so bile nekdanja dunajska An der schönen blauen Donau, Gegenwart, Die Heimat, Die Vaterland in graška Die Gartenlaube für Österreich. Kerschejeva zasluga je, da je dopolnil podobo prevodov največjega slovenskega pesnika v nemškem jeziku. Velikokrat gre sicer le za posamezne pesmi, kot Pevcu, Pod oknom, Orglar, Povodni mož, Nezakonska mati, a tudi Krst pri Savici. Vendar predstavlja ta zbrani material prevodov Prešerna v nemšči-

no več kot drobiž, je namreč tudi zanimivo kazalo nekdanjih in delno tudi še sedanjih vezi med slovenskim in nemškim kulturnim prostorom. Posebno zanimivo je, da Peter Kersche trenutno pripravlja za tisk svoje dolgoletno znanstveno delo o prevodih vseh slovenskih pesnikov in pisateljev v nemščino od začetkov pa vse do danes.

Peter Kersche se trenutno uveljavlja tudi s prevajanjem sodobnih slovenskih pesnikov v nemščino. Predstavil je že Tomaža Šalamuna, Edvarda Kocbeka, Daneta Zajca in druge, pred kratkim pa je v turistični knjigi »Kärnten« (Koroška), ki jo je izdala tirolska založba Tyrolia, objavil prevode pesmi »Žito valovi« koroške slovenske pesnice Milke Hartman in pesmi »Sredi pokošenega« koroškega slovenskega pesnika Valentina Polanška, medtem ko je v isti knjigi objavljena tudi proza znanega avstrijskega, v Celovcu rojenega pisatelja Roberta Musila »Slovenski vaški pogreb«. Peter Kersche je v okviru 29. avstrijskega knjižnega tedna 28. oktobra 1976 bral v Celovcu v sklopu predstavitev mladih koroških pisateljev iz svojih lastnih literarnih del.

Lev Detela

(nadaljevanje)

kor v nasprotju z demokratičnim čutom. Spoznal je »resnico, ki bi je ne bil zatajil za same zlate nebeške zvezde.« Bil pa je tudi upravičen ponos in zaslužen veselje, kajti nobenega dvoma ni, da je bil bogonadarjen pisatelj, ki »ga je delo objelo z obema rokama in ga ni spustilo več,« kot pravi sam.

Cankar je res prvi literat, ki se je preživiljal izključno s svojo umetnostjo, zato pa »je delal noč in dan v svoji izbi, na cesti, v kavarni, v krčmi, v družbi, celo v spanju«, a ne zato, da bi bil prost službenih urnikov, ampak zato, ker sta tako »neusmiljeno ukazovala srce in vest«.

In etični heroj? Velik je bil v ljubezni in usmiljenju do bednih, ponižanih in razžaljenih. Nihče pa ga ni dosegal predlagal za beatifikacijski proces, niti mu ni pripisoval svetosti, sicer pa Rebula sam pravi: »Svetniki so kakor zvoniki, na stotine hiš eden, če je...« Morda bo Rebula.

Kar pa se denarja tiče, je res, da se velik del njegovega dopisovanja nanaša na honorarje in podpore, toda to je bil Cankarjev edini dohodek in ne toži zaman že v Beli krizantemi, da mu nekdo očita, »da jemlje za pošteno delo pošteno plačilo«. Pa saj se je celo Rebula pred leti v Mostu pritoževal, da ima kljub več vseučiliškim diplomam manjšo plačo kot zidar... Sic!

Rebulovi pridržki so pelin rože ob roži mogli.

eč

★

Spoštovani!

Že pred časom ste v Anteni poročali o Šolskem izvestju slovenskih srednjih šol v Gorici. Napisali ste tudi, da tržaško izvestje že nekaj let ne izhaja.

In res! Od Izvestja za šol-

ske leto 1972/73 ta publikacija ni več izšla. Zdi se mi zelo škoda, saj gre za pomembno dokumentarno delo, ki bi lahko bilo zdaj obogateno tudi s poročili o delu novih šolskih organov (staršev, dijakov...). Da gre za pomembno publikacijo, kaže že dejstvo, da so izdali izvestje v Gorici, kjer 10 let ni izšlo. Tudi posamezne šole so se ob obletnicah rade postavile s posebnim izvestjem.

Cigava je krivda? V zadnjem Izvestju piše, da so ga »izdala ravnateljstva slovenskih srednjih šol«. Še pred nekaj leti, ko sem obiskoval višjo, smo ob vpisu prispevali za naslednje izvestje. Morda se to celo še dogaja, izvestij pa ni? Mislim, da bi se morali za izvestje zavzeti tudi dijaki in starši. Isto velja seveda tudi za Literarne vaje, ki so vedno v finančnih težavah. Če še te zmanjkajo, se, mimo vseh lepих besed o naših šolah, delajo veliki koraki nazaj!

Pa še nekaj. Goriško izvestje sem iskal v Tržaški knjigarni, a ga nisem našel. Tudi ne najdem Katoliškega glasa, Pastirčka, ki zdaj izhaja v Gorici, pesniške zbirke Na križpotjih cest stojim, ki je izšla v samozaložbi v Gorici. Kako to?

(sledi podpis)

—o—

UREDNIŠKI POGOVORI

L. N.: Poslali ste cel snopič pesmi. Dve bomo morda objavili v prihodnjih številkah. Druge bi bilo treba očistiti odvečnih besed in podob, zgostiti, ker je precej leporečja ali reminiscence. Pesem ima lahko veliko intimno vrednost za pisca, lahko je doživeta, iskrena, a bralcu ostanejo le besede, če jih pisec ni znal dvigniti v poezijo, jim dati nekaj enkratnega, presenetljivega, originalnega. Te pesmice so pristrčne, formalno v redu; da postanejo poezija, jim je treba še nekaj več ustvarjalnih muk, še več okusa in odbiranja.

DRAMILO (po Valentinu Vodniku)

Slovec, tvoja zemlja ni draga,
lisjakom nje lega najprava.

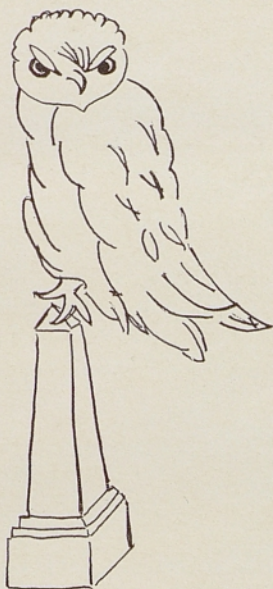
Nafte hranilniki,
južni ljudje,
vile, rulotke
na njej že stojé.

Za uk si prebrisane glave,
poznaš pa premalo postave.

Kje ti je pamet,
stari elan?
Našel ga je,
kdor ni bil zaspan.

Lej, OSIMO vse ti ponudi,
iz rok mu prejemati ne mudi!

Nekaj drobiža
na žuljavo dlan,
ded bo pozabljen,
ti boš posran!

čuk
na obelisku

V živalskem vrtu

Mama, atek in Mojca so šli v zoološki vrt.

»Kako lep osliček!« je vzkliknila Mojca. »Rada bi ga zajahala.«

Starša pa o tem nočeta nič slišati. Ker mojca le ne neha vzklikati »Osla hočem jahati,« je mami dovolj in reče možu:

»Vzemi jo, no, štiporamo, da bo mir.«

★

Simptom

»Kako je kaj s tvojim zaročen-
cem?«

»Zdi se mi, da se bo zdaj odločil
za poroko.«

»Res? Lepo. Ti je to rekel?«

»Ne, a začel je sovražiti mojo
mamo.«

★

Gospod gre s psom na sprehod.
Ko gresta mimo ribarnice, pes zgra-
bi veliko ribo in zbeži. Prodajalec
začne tuliti v gospoda:

»Pokličite psa nazaj!«

Gospod pa: »Nič ne besnite na-
me. Pokličite raje nazaj svojo ribo!«

★

»Zastražili smo vsa vrata, a je
tat vseeno ušel.«

»Kako?«

»Skozi glavna vrata.«

★

»Gospodična, greste z menoj v
kino?«

»Ne, niste moj tip.«

»Zakaj pa ne?«

»Ker sem fant.«

Pri naboru vpraša oficir visokega
fanta: »No, kje boš pa služil ti, ki si
tako velik?«

»V kraljevi gardi.«

»Kaj si nor?«

»Zakaj, kaj to zahtevajo?«

★

»Očka, kaj pomeni pesimist?«

»Pesimist, to je človek, ki vidi po-
vsod vse črno. Recimo pesimist je
človek, ki krav ne pomolze, ker se
boji, da se bo mleko med molžo ski-
salo.«

★

Znanstvenik preučuje bolho in jo
dresira. Ukaže ji:

»Bolha, skoči!«

In bolha skoči.

Ukaže spet in bolha takoj uboga,
znanstvenik zapiše: Če bolhi ukažeš,
naj skoči, takoj poskoči.

Potem bolhi iztrga noge in spet
ukaže: »Bolha, skoči!«

Nič.

In spet: »Bolha, skoči!«

Nič.

Znanstvenik zapiše: Če bolhi po-
trgamo noge, ne sliši.

★

Možje so se pogovarjali o žen-
skah in nekdo je trdil:

»Ni res, da imajo možje radi ne-
umne žene. Mi samo hočemo žene,
ki se po potrebi narede neumne. Za
to pa je potrebna pamet!«

★

Učiteljica: No, Jana, kaj spomla-
di najprej zacvete?

Jana: Ljubezen.

LISTNICA UPRAVE

Se enkrat opozarjamo na porast
naročnine. Ceno in način plačila ob-
javljamo na drugi strani platnic.

Urniki uprave:

od torka do petka 16-18

ponedeljek in sobota 18-20

telef. 768-189

Uprava MLADIKE je prejela: F.
Horvat: naročnino in pozdrave. Hva-
la! V.V. in skupina: Hvala za vzpod-
budne besede in voščila! Spremem-
ba naslova: prihranite nam zamudno
iskanje, če nam z novim naslovom
pošljete tudi odrezek z zadnje kuver-
te ali njegov točen prepis.

PODPORNIKI MLADIKE

Na Tržaškem: Ivanka SOSIČ, Dio-
mira BAJC, Gabrijela KAKEŠ, Mir-
jam LEVSTIK, »NN«, Jože JAMNIK,
Igor FRANKO, Ivan KRETIČ, družina
REPINC (20.000 Lir), »NN«, Natal SIL-
VANI. Na Goriškem: Jožefa SUSSI,
Jože Fajdiga, Joško BRATINA (11.000
Lir), Rudolf KLINEC, Marija ŽVO-
KELJ, Ljubka ŠORLI-BRATUŽ. Na Vi-
demske: Arduino CREMONESI, Ma-
rija ELSBACHER-ANGELI. Msgr. JE-
ZERNIK iz Rima (13.500 Lir); Ivan
PRINČIČ iz Krmina; Jožef KOGOJ iz
Pariza (200 fr.); Andrej KOBAL, Nem-
čija (30 Us dol).

V TISKOVNI SKLAD MLADIKE so
tokrat darovali: po 1.000 Lir: Vlasta
Polojac, Adriana Crapeš, Ivo Kralj,
Rozina Sfiligoj, Slavko Bavdaž, Mirko
Brezigar, Kazimir Humar, Mirko Špa-
capan; Emil Valentinčič 1.800 Lir; po
2.000 Lir: Joško Štrajn in Niko Klanj-
šek ter Rafaela Tomadin z voščilom
MLADIKI za uspeh tudi v novem letu;
Ana Žerjal in družina Fonžari 15.000
Lir; Jože Vrtovec iz Gorice 33.000 Lir;
Lojz Lampert iz Koelna 1 US dol; Pe-
ter Urbanc iz Kanade 3 Us dol; Klauž
in prijatelji iz ZDA 100.000 Lir v spo-
min na rajnega prof. J. Peterlina. V
spomin pok. Lamberta Murija daruje
M.Š. 10.000. Lir.

Iskrena zahvala vsem plemenitim
darovalcem in podpornikom!

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757